

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

आ.व. २०८०/०८१

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय
पानीमुहान, बुढानीलकण्ठ, काठमाण्डौ

IBA
BIRDLIFE IMPORTANT BIRD
AND BIODIVERSITY AREA

निकुञ्जमा कर्मचारीहरुको स्वागत तथा विदाई

माननीय खानेपानी मन्त्रीज्यूको निकुञ्ज भ्रमण

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु आरक्ष निर्देशनालयका निर्देशकज्यूको निकुञ्ज भ्रमण

काठमाडौं जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारीज्यूको निकुञ्ज भ्रमण

जिल्ला सुरक्षा समिति, काठमाडौंको टोलीद्वारा निकुञ्ज क्षेत्रको अनुगमन

जिल्ला सुरक्षा समिति, काठमाडौंको टोलीद्वारा निकुञ्ज क्षेत्रको अनुगमन

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

आ. व. २०८०/०८१

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय

पानीमुहान, बुढानीलकण्ठ, काठमाण्डौ

प्रमुख सल्लाहकार

डा. गणेश पन्त

वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत

सल्लाहकारहरु

संरक्षण अधिकृत केदारनाथ कट्टेल

संरक्षण अधिकृत मान बहादुर खड्का

संरक्षण अधिकृत कान्ति कँडेल

संरक्षण अधिकृत अमृत भट्ट

शाखा अधिकृत कैलाश कोइराला

लेखा अधिकृत प्रकाश पौडेल

सम्पादक

संरक्षण अधिकृत शिवलाल गैरे

रेञ्जर बिजू पौडेल

आवरण तस्विर

© डा. गणेश पन्त, वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत

तस्विरहरु

वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत डा. गणेश पन्त

संरक्षण अधिकृत शिवलाल गैरे

संरक्षण अधिकृत मान बहादुर खड्का

संरक्षण अधिकृत अमृत भट्ट

रेञ्जर लव गुरागाई

रेञ्जर दिपक चन्द

प्रकाशक

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय

पानीमुहान, बुढानीलकण्ठ, काठमाण्डौ

फोन नं. : ०१-४३७०३५५

वेबसाइट : www.snnp.gov.np

ईमेल : snnp.gov@gmail.com, info@snnp.gov.np

मुद्रण

सिग्मा जनरल अफसेट प्रेस

सानेपा, ललितपुर-२

०१-५४५४०२९

दुई शब्द

देशको कुल भू-भागको २३.३९ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगट्ने संरक्षित क्षेत्र र मध्यवर्ती क्षेत्रले दुर्लभ वन्यजन्तु र वनस्पति भू-दृष्य तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएका छन् । त्यस मध्ये शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयले १५९ वर्ग कि. मि. निकुञ्ज र ११८.६१ वर्ग कि. मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको मध्यवर्ती क्षेत्रको व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । मध्य पहाडको जैविक विविधता संरक्षणका साथै वागमती र विष्णुमती नदीको जलाधार क्षेत्रलाई संरक्षण गर्ने मुख्य उद्देश्यका साथ वि. सं. २०३४ सालमा जलाधार संरक्षण क्षेत्रको रूपमा स्थापना भएकोमा २०५८ सालमा शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज हुँदै वि. सं. २०६५ सालमा यस निकुञ्जलाई शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नामाकरण गरिएको थियो ।

वि. सं. २०७२ चैत्र १५ गते काठमाडौं, धादिङ्ग, नुवाकोट र सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको ११८.६१ वर्ग किमि क्षेत्रफल समेटी मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा भए पश्चात् जैविक विविधता संरक्षणमा जनसहभागिता जुट्न थालेको छ । यस राष्ट्रिय निकुञ्जको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि छुट्टै शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७६ तयारी भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ । निकुञ्ज सुरक्षार्थ तैनाथ नेपाली सेनाका गणहरु तथा सरोकारवालाहरुसंगको सहकार्यमा निकुञ्जको प्राकृतिक स्रोत माथिको चाप न्यून र चोरी शिकार नियन्त्रण गर्ने कार्य भईरहेको भएता पनि जैविक विविधता, भू-दृश्य र प्राकृतिक सम्पदाहरुको क्षेत्रको रूपमा रहेको निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा केही चुनौतिहरु सामना गर्नु परेको छ । वन्यजन्तुको वासस्थानको विनाश तथा क्षयीकरण, मध्यवर्ती क्षेत्र अतिक्रमण, चोरी शिकार, मानव वन्यजन्तु द्वन्द, घाइते, अशक्त, टुहुरा र असहाय वन्यजन्तुको व्यवस्थापन आदि मुख्य चुनौतिको रूपमा रहेका छन् ।

जैविक विविधता संरक्षण र निकुञ्ज व्यवस्थापनको कार्यलाई निरन्तरता दिदै आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा पनि मुख्य रूपमा निकुञ्ज क्षेत्रका जैविक विविधताको संरक्षण तथा व्यवस्थापन, भौतिक तथा पर्यटकीय पूर्वाधारहरुको निर्माण तथा मर्मत संभार, पर्यटन प्रवर्धन, अध्ययन अनुसन्धान क्षमता विकास, निकुञ्ज सुरक्षा तथा आगलागी नियन्त्रण, प्रचार प्रसार, अन्तरक्रिया तथा समन्वय, नीतिगत व्यवस्थापन, वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत र अन्य मध्यवर्ती क्षेत्र कार्यक्रम लगायतका कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । यस निकुञ्जबाट संचालित उक्त कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरुबाट प्राप्त उपलब्धिहरु समेटेर वार्षिक प्रगति विवरण सहितको यो पुस्तिका तयार गरिएको छ । यस मार्फत आ. व. ०८०/८१ मा संचालित कार्यक्रमहरु तथा अन्य जानकारीमूलक विवरणहरु सर्वसाधारण, सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरु, अनुसन्धानकर्ता लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुलाई लाभदायक हुने विश्वास लिएको छ ।

वार्षिक कार्यक्रम संचालन तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण संस्थाहरु, महानुभावहरु, कर्मचारी मित्रहरु, निकुञ्जमा तैनाथ नेपाली सेनाका गणहरु, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति, मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष, अन्य पदाधिकारी लगायत सम्पूर्ण उपभोक्ताहरुलाई हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै यस निकुञ्जको जैविक विविधता संरक्षण कार्यमा सम्बन्धित सबै क्षेत्र र पक्षबाट निरन्तर सहयोगको अपेक्षा गर्दछु । वर्षभरि संचालित कार्यक्रमलाई मुखरित हुने तवरले सम्पूर्ण कार्यक्रमहरुको विवरण संकलन गरी पुस्तिका तयारीमा विशेष भूमिका निभाउनु हुने यस कार्यालयका संरक्षण अधिकृत श्री शिवलाल गैरे र रेञ्जर श्री बिजू पौडेललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

डा. गणेश पन्त

वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत

Amphibian

Super Shot

विषय-सूची

१. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज	१
१.१. परिचय	१
१.२. लक्ष्य	२
१.३. निकुञ्ज स्थापना तथा व्यवस्थापनको उद्देश्यहरु	२
१.४. अवस्थिती	२
१.५. भू-उपयोग	२
१.६. राष्ट्रिय निकुञ्जको विशेषताहरु	५
१.७. सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौतिहरु	६
२. जैविक विविधता	९
२.१. वन तथा वनस्पति विविधता	९
२.२. वन्यजन्तु	१०
२.३. जलश्रोत	१३
२.४. संस्कृतिक सम्पदा/विविधता	१३
३. आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा सञ्चालित वार्षिक कार्यक्रमहरुको प्रगति	१५
३.१. भौतिक पूर्वाधार निर्माण/मर्मत सुधार कार्य	१५
३.२. तालिम /गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया	२०
३.३. पर्या पर्यटन कार्यक्रम	२२
३.४. चोरी शिकार नियन्त्रण कार्य	२४
३.५. विविध	२८
४. मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन	३१
४.१. परिचय	३१
४.२. मध्यवर्ती क्षेत्र स्थापनाको उद्देश्य	३१
४.३. चुनौती	३१
४.४. मध्यवर्ती क्षेत्रको संरचना स्वरूप	३२
४.५. मध्यवर्ती क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति, समूहहरुको विवरण	३२
४.६. मध्यवर्ती क्षेत्रमा सामुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनको विवरण	३३
४.७. आ.व. २०८०/८१ मा मध्यवर्ती क्षेत्रमा सञ्चालित कार्यक्रमहरुको प्रगति प्रतिवेदन	३३
४.८. राहत वितरण	३६
५. राजश्व र पर्यटन	३९

अनुसूचीहरू

१. निकुञ्ज क्षेत्र घोषणाको राजपत्र.....	४४
२. मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणाको राजपत्र	४७
३. वार्षिक प्रगति विवरण (राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना)	५०
४. वार्षिक प्रगति विवरण (राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग आयोजना).....	५५
५. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको सांगठनिक ढाँचा.....	५६
६. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको स्वीकृत कर्मचारी दरवन्दी विवरण	५७
७. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जका कार्यालय प्रमुखहरूको नामावली	५८
८. खानेपानी मर्मतको अनुमति विवरण	५९
९. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जमा रहेका पदमार्गहरूको विवरण.....	६२
१०. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश गर्दा लाग्ने प्रवेश शुल्कको विवरण.....	६३
११. अध्ययन अनुमति प्रदान गरिएको विवरण	६५
१२. मध्यवर्ती सामुदायिक वनहरूको विवरण	६७

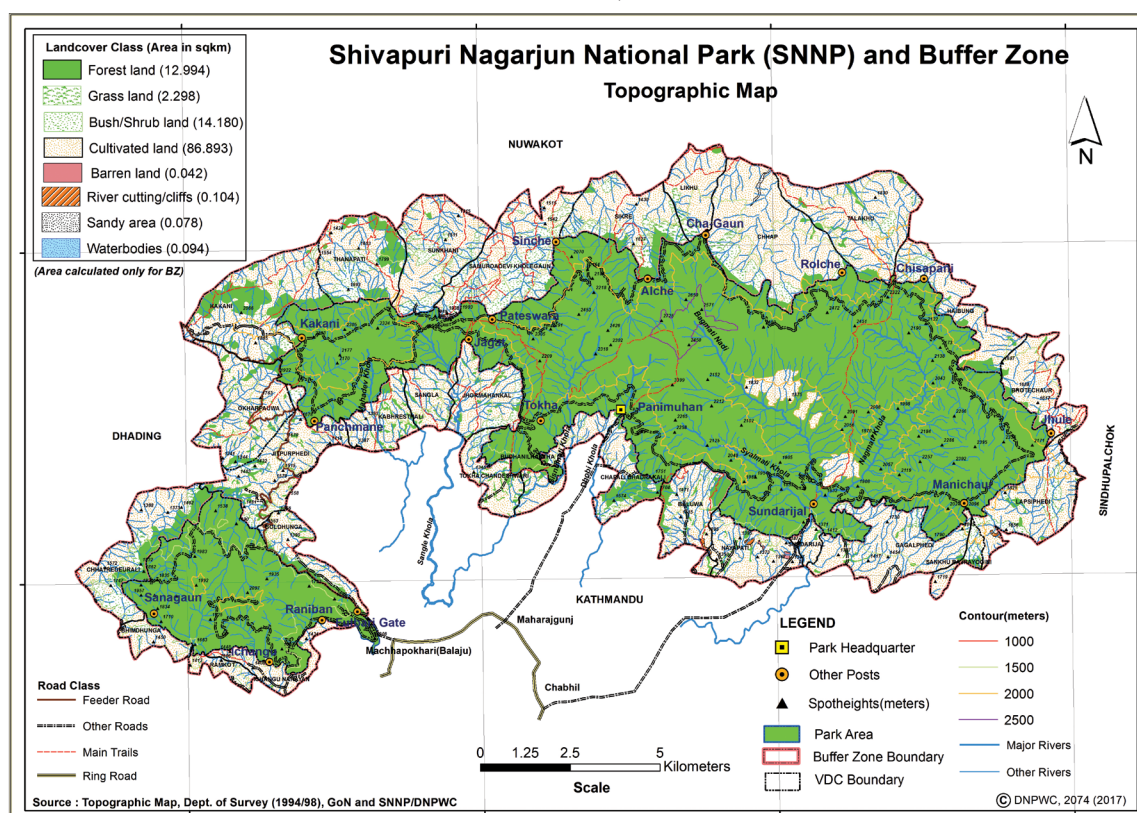
शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज

१

१.१. परिचय

वि. सं. २००७ देखि वि. सं. २०३२ साल सम्म २५ वर्षको अवधिमा अत्यधिक वन विनाश र अतिक्रमणका कारण पवित्र वागमती र विष्णुमती नदीको जलाधार क्षेत्रको विनाश भएकोले यी नदीहरूको जलाधार क्षेत्र संरक्षण गर्न नेपाल सरकारले वि. सं. २०३२ सालमा शिवपुरी जलाधार संरक्षण क्षेत्रको रूपमा घोषणा गरी संरक्षणको शुरुवात गरेको थियो। त्यसको दुई वर्ष पश्चात् वि. सं. २०३४ सालमा यसलाई शिवपुरी संरक्षित जलाधार क्षेत्र र वि. सं. २०३९ (सन् १९८३) मा शिवपुरी जलाधार क्षेत्र तथा वन्यजन्तु आरक्षको रूपमा संरक्षण गर्न थालियो। काठमाडौं, नुवाकोट र सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको समुन्द्र सतहदेखि ९६० मिटरदेखि २७३२ मिटर उचाईसम्म फैलिएको मध्य पहाडी भूभागको उपोष्णदेखि समशितोष्ण क्षेत्रको १४४ वर्ग कि. मि. क्षेत्रफल रहेको क्षेत्रलाई वि. सं. २०५८ साल

फाल्गुन ६ गते (सन् २००२ फेब्रुवरी १८) मा शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्जको रूपमा घोषणा गरियो। वि. सं. २०६५ (सन् २००९) सालमा १५ वर्ग कि. मि. क्षेत्रफल भएको काठमाडौं र धादिङ जिल्लामा अवस्थित नागार्जुन वन क्षेत्रलाई पनि समावेश गरी शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको रूपमा घोषणा गरियो। यो राष्ट्रिय निकुञ्ज काठमाडौं उपत्यकाको उत्तर र पश्चिममा फैलिएको छ र यसले नेपालको संरक्षित क्षेत्र प्रणालीमा मध्य पहाडी भू-भागको पारिस्थिकीय प्रणालीको प्रतिनिधित्व गरेको छ। निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षण र व्यवस्थापनमा स्थानीय बासिन्दाको सक्रिय सहभागिता हासिल गर्न वि. सं. २०७२ (सन् २०१६) मा काठमाडौं, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक र धादिङ जिल्लाका ९ वटा नगरपालिका र २ वटा गाउँपालिकाको ११८.६१ वर्ग कि. मि. क्षेत्रफल समेटेर मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा गरिएको छ।

तालिका १: शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको क्षेत्रफल

जिल्ला	निकुञ्ज क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	निकुञ्ज क्षेत्र अनुपात (%)	मध्यवर्ती क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	मध्यवर्ती क्षेत्र अनुपात (%)	जम्मा क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	जम्मा अनुपात (%)
सिन्धुपाल्चोक	१३	८.१८	१३.९७	८.१८	२६.९७	९.७२
नुवाकोट	३६	२२.६४	३९.४	२२.६४	७५.४	२७.१६
धादिङ	७.३	४.५९	१९.७६	४.५९	२७.०६	९.७५
काठमाडौं	१०२.७	६४.५९	४५.४८	६४.५९	१४८.१८	५३.३८
जम्मा	१५९	१००	११८.६१	१००	२७७.६१	१००

१.२. लक्ष्य

यस राष्ट्रिय निकुञ्ज स्थापनाको मुख्य लक्ष्य जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै जलाधार क्षेत्र र पानीका स्रोतको समुचित व्यवस्थापन गरी वातावरणीय सेवा प्रवाह गर्नु हो ।

१.३. निकुञ्ज स्थापना तथा व्यवस्थापनको उद्देश्यहरू

- विश्व मै संकटमा परेका र रैथाने वनस्पति र वन्यजन्तुका प्रजाति, समुदाय, पारिस्थिकीय प्रणाली र वन्यजन्तुहरूको बासस्थान संरक्षणमा विशेष ध्यान केन्द्रित गर्दै जैविक विविधताको संरक्षण र सुरक्षा प्रदान गर्नु ।
- मध्य पहाडी पारिस्थिकीय प्रणालीको प्रतिनिधित्व गरेको पर्यावरणीय एवं वातावरणीय कार्य र प्रक्रियाहरूलाई दीगो रूपमा संरक्षण गर्नका लागि वन्यजन्तुहरूको जमिन र जलीय बासस्थानलाई व्यवस्थापन गर्नु ।
- पानीका स्रोत, जलीय प्रणाली र प्रक्रियाको दीगो संरक्षण तथा सुधार गर्नका लागि पवित्र वागमती र विष्णुमती नदीहरूको जलाधार क्षेत्रको व्यवस्थापन गर्नु ।
- प्राकृतिक स्वरूपमा कुनै दखल नपारी प्राकृतिक, सामाजिक र साँस्कृतिक सम्पदामा न्यून नकारात्मक असर पर्ने गरी दीगो तथा वातावरण मैत्री पर्या-पर्यटनको नियमन र विकास गर्नु ।
- मध्यवर्ती क्षेत्रका स्थानीय समुदायको आर्थिक सामाजिक अवस्थामा सुधार, मानव वन्यजन्तु

द्वन्द्व न्यूनिकरण, वनको संरक्षण तथा विकास, पर्यापर्यटनको विकास र संरक्षण, चेतना अभिवृद्धिको माध्यमबाट जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रिय सहभागिता हासिल गर्नु ।

- अध्ययन अनुसन्धान, क्षमता अभिवृद्धि, समन्वय तथा सहकार्यका माध्यमबाट निकुञ्जका कर्मचारी, निकुञ्ज सुरक्षार्थ तैनाथ नेपाली सेना र स्थानीय समुदायको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

१.४. अवस्थिती

समुन्द्र सतहको ९६० मिटर देखि २७३२ मिटरसम्मको उचाईमा फैलिएको यस निकुञ्ज क्षेत्रमा उपोष्ण (Sub-tropical) र समशितोष्ण (Temperate) वन पाइन्छ । भौगोलिक रूपमा यस निकुञ्जको शिवपुरी वन क्षेत्र २७°४५' तथा २७°५२' उत्तर अक्षांश देखि ८५°१५' तथा ८५°३०' पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ भने नागार्जुन वन क्षेत्र २७°४३' तथा २७°४६' उत्तरी अक्षांशदेखि ८५°१३' तथा ८५°१८' पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ ।

१.५. भू-उपयोग

१.५.१ भू-गर्भ : भौगोलिक रूपमा शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज उपोष्ण र समशितोष्ण गरी दुई वटा क्षेत्रमा फैलिएको छ । यहाँ पाईने मुख्य चट्टानहरूमा पत्रे वा टल्कने ढुङ्गा, सिलिकेट, लवण, मिश्रित खनिजयुक्त

पत्रे चट्टान लगायत चुम्बकीय धातुजन्य मिश्रण रहेका चट्टानहरू छन् । निकुञ्ज क्षेत्रमा प्राय मलिलो कालो, रातो र बलौटे माटो पाइन्छ ।

१.५.२ भू-उपयोग : निकुञ्ज र यसको वरपरको भू-उपयोग प्रणालीमा मुख्यतः वन क्षेत्र, त्यसपछि भाडी बुट्यान, कृषि भूमि र घाँसे मैदान रहेका छन् । वनको क्षेत्र ११८.३९ वर्ग कि. मि. (७४.४६ प्रतिशत), भाडी तथा बुट्यान ३२.५२ वर्ग कि. मि. (२०.४५ प्रतिशत), घाँसे मैदान ५.१३ वर्ग कि. मि. (३.२३ प्रतिशत) र अन्य स्वरूप जस्तै पहरा, भवन, पोखरी, खोला, ताल, आदि २.९५ वर्ग कि. मि. (१.८५ प्रतिशत) रहेको पाइन्छ ।

१.५.३ भू-बनोट: यो निकुञ्जको आधा भन्दा बढी भू-भाग ३० प्रतिशत भन्दा बढी भिरालो रहेका पहाडहरू रहेका छन् । यसको भिरालो भू-बनोट र माटोको प्रकृतिका कारण निकुञ्जको उत्तरी क्षेत्रमा अत्यधिक भू-क्षय तथा भू-स्खलन हुने गरेको पाइन्छ । भू-स्खलन, गल्छी भू-क्षय, भिरालो गद्दाहरूमा, पत्रे भू-क्षय नदीको किनारमा हुने भू-क्षय शिवपुरी तर्फको उत्तरी खण्डमा सामान्यतया हुने गर्दछन् । भू-क्षय तथा भू-स्खलन हुनुको प्रमुख कारक तत्वहरूमा दक्षिणी र उत्तरी भिरालो जमिनमा अन्धा धुन्धा सडक निर्माण गर्नु, मौसमी भिषण वन डहेलो र वन कटानी फडानी र विनाश नै हुन् ।

तालिका २ : शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको ऐतिहासिक संक्षिप्त विवरण

वर्ष	महत्वपूर्ण घटनाक्रमहरू
वि. सं. २००७-२०३२ (सन् १९५०-१९७६)	पवित्र वागमती र विष्णुमती नदीहरूको जलाधार क्षेत्रमा अत्यधिक वन विनाश र अतिक्रमण ।
वि. सं. २०३२ (सन् १९७६)	विकास बोर्ड ऐन, १९५६ अन्तर्गत शिवपुरी जलाधार संरक्षण क्षेत्र र शिवपुरी जलाधार विकास बोर्ड गठन भई शिवपुरी जलाधार संरक्षण क्षेत्र आयोजना सञ्चालन भयो । जलाधार विकास बोर्ड वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालयका सचिवको अध्यक्षतामा गठन गरिएको थियो ।
वि. सं. २०३४ (सन् १९७८)	शिवपुरी जलाधार संरक्षित क्षेत्र घोषणा । जलाधार विकास बोर्ड राजदरबारका परिवारका सदस्यको अध्यक्षतामा रहने गरी गठन भयो ।
वि.सं. २०३९ (सन् १९८३)	शुरुमा शिवपुरी जलाधार संरक्षण क्षेत्रको रूपमा सिमाङ्कन र राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरिएको थियो भने, पछि यो सालमा यसलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ अन्तर्गत शिवपुरी जलाधार क्षेत्र तथा वन्यजन्तु आरक्षको रूपमा घोषणा गरिएको थियो ।
वि.सं. २०४० (सन् १९८४)	वि.सं. २०३२ सालमा गरिएको व्यवस्थालाई विस्थापित गर्न शिवपुरी जलाधार तथा वन्यजन्तु आरक्ष विकास बोर्ड, विकास बोर्ड ऐन, १९५६ अनुसार रहने गरी स्थापना गरीयो ।
वि.सं. २०४१ सन् (१९८५)	विश्व खाद्य संगठन (FAO) को सहयोगमा शिवपुरी जलाधार व्यवस्थापन तथा इन्धन उत्पादन वृक्षारोपण आयोजना (वि.सं. २०४१-२०४९) पहिलो चरण शुरुवात भयो ।
वि.सं. २०४९ (सन् १९९२)	शिवपुरी एकीकृत जलाधार विकास आयोजनाको दोश्रो चरण विश्व खाद्य संगठनको सहयोगमा (वि.सं. २०४९-२०५४) शुरुवात गरीयो ।
वि.सं. २०५२ (सन् १९९५)	शिवपुरी जलाधार व्यवस्थापन योजना तयारी र विश्व खाद्य संगठन र आयोजना सञ्चालन समितिले प्राविधिक रूपमा स्वीकृत भयो । तर नेपाल सरकारबाट स्वीकृत हुन बाँकी रह्यो ।
वि.सं. २०५४ (सन् १९९७)	विश्व खाद्य संगठनको दोश्रो चरण समाप्त (वि.सं. २०५४-२०५६ सम्म आयोजना थप) ।
वि.सं. २०५६ (सन् १९९९)	मन्त्रिपरिषदको निर्णय अनुसार शिवपुरी जलाधार विकास बोर्डको अध्यक्षतामा शिवपुरी आयोजनाको प्रमुख रहने व्यवस्था गरीयो ।
वि.सं. २०५८ (सन् २००२)	शिवपुरी जलाधार क्षेत्र तथा वन्यजन्तु आरक्षबाट परिवर्तन गरी शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्जको रूपमा घोषणा गरीयो ।

वर्ष	महत्वपूर्ण घटनाक्रमहरू
वि.सं. २०६० (सन् २००३)	निकुञ्ज, आरक्ष वा संरक्षण क्षेत्र गैर सरकारी वा अन्य संस्थालाई व्यवस्थापन गर्न दिने नीतिको सम्बन्धमा अवलम्बन गरने कार्य प्रकृया, २०६० अन्तर्गत शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज व्यवस्थापन गर्न गैरसरकारी संघसंस्थाले दिने सूचीमा समावेश ।
वि.सं. २०६१ (सन् २००४)	तत्कालिन श्री ५ महेन्द्र प्रकृति संरक्षण कोषद्वारा शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्जको व्यवस्थापन योजना तयारी, तर तत्कालिन श्री ५ को सरकारबाट स्वीकृत हुन बाँकी ।
वि.सं. २०६२ (सन् २००५)	महत्वपूर्ण चरा तथा जैविक विविधता क्षेत्रको रूपमा घोषणा ।
वि.सं. २०६५ (सन् २००९)	नागार्जुन वन क्षेत्र थप गरी यसको नाम शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नामाकरण ।
वि.सं. २०६८ (सन् २०१२)	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज व्यवस्थापन योजना तयार ।
वि.सं. २०७२ (सन् २०१६)	मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा (वि.सं. २०७२।१।२।१५ गते राजपत्रमा प्रकाशित) ।
वि.सं. २०७३ (सन् २०१७)	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३ स्वीकृत ।
वि.सं. २०७४ (सन् २०१८)	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्रको पञ्चवर्षीय व्यवस्थापन योजना स्वीकृत ।
वि.सं. २०७६ (सन् २०१९)	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७६ स्वीकृत ।

तालिका ३ : शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको तथ्यगत यथार्थ विवरण अवस्था

शीर्षक	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्र
स्थान	मध्य नेपाल
राजपत्रमा सूचना प्रकाशन	शिवपुरी जलाधार तथा वन्यजन्तु आरक्ष, २०४१, शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज, २०५८, शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज २०६५, शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्र २०७२, नियमावली २०७६
आइयूसिएनको वर्गीकरण	राष्ट्रिय निकुञ्ज दोश्रो र मध्यवर्ती क्षेत्र छैठौ
जिल्ला	काठमाडौं, नुवाकोट, धादिङ र सिन्धुपाल्चोक
अवस्थिती	शिवपुरी : उत्तरी अक्षांश २७ डिग्री ४३ मिनेट-२७ डिग्री ५२ मिनेट पूर्वि देशान्तर ८५ डिग्री १३ मिनेट- ८५ डिग्री ४५ मिनेट नागार्जुन : उत्तरी अक्षांश २७ डिग्री ४३ मिनेट -२७ डिग्री ४६ मिनेट पूर्वी देशान्तर ८५ डिग्री १३ मिनेट- ८५ डिग्री १८ मिनेट
भौगोलिक क्षेत्र	मध्य पहाड
प्रमुख भू-दृश्यहरू	शिवपुरी चुचुरो, जामाचो चुचुरो, मणिचुड, चिसापानी
कूल क्षेत्रफल	१५९ वर्ग कि.मि. (शिवपुरी १४४ वर्ग कि.मि. र नागार्जुन १५ वर्ग कि.मि.)
उचाई	समुद्र सतह नरसिंहघाट (९६०) देखि शिवपुरी चुचुरो (२७३२) मिटरसम्म
हावापानी तथा मौसम	मनसुन

शीर्षक	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्र
Bioclimatic Zone	मध्यपहाड/पर्वत
औसत तापक्रम	उच्चतम २७.७ डिग्री सेन्टिग्रेट, न्यूनतम ०.३० डिग्री सेन्टिग्रेट
औसत वार्षिक वर्षा	२७२७ मिलि लिटर
निकुञ्ज मुख्यालय	पानीमुहान, बुढानीलकण्ठ, काठमाडौं
निकुञ्ज पोष्ट र प्रवेशद्वार	१३ वटा (सुन्दरीजल, ढकालचौर र नागार्जुन सेक्टर अन्तर्गत)
सुरक्षा पोष्ट (नेपाली सेना)	शिवपुरी तर्फ १२ र नागार्जुन तर्फ ८ वटा
जैविक विविधता	वनस्पति र वन्यजन्तु
वनस्पति/वन	४ प्रकारका वन : तल्लोतटीय मिश्रित चौडापाते जंगल, खोटेसल्लाको वन, उपल्लोतटीय मिश्रित चौडापाते जंगल, बाँझ-फलाट तथा खसुको जंगल
फूल फूलने प्रजातिहरू	१११४ प्रजाति
व्यापारिक लाभ दिने प्रजाति	१०२ प्रजातिका जडिबुटीहरू, ४९ प्रजातिका खान योग्य प्रजाति
रैथाने प्रजाति	१६ प्रजातिहरू
वन्यजन्तु	१२४ प्रजातिका पुतली, ६५ भन्दा बढी प्रजातिका स्तनधारी र ३४८ भन्दा बढी प्रजातिका पंक्षीहरू
मध्यवर्ती क्षेत्र	२०७२ चैत्र १५ गते
क्षेत्रफल र फैलावट	११८.६१ वर्ग कि.मि. काठमाडौं, नुवाकोट, धादिङ र सिन्धुपाल्चोक जिल्लाका ९ वटा नगरपालिका र २ वटा गाउँपालिका (साविक २९ वटा गाविसका केही र पुरा गरी १४९ वडाहरू)
मुख्य जातजाती	तामाङ, ब्राह्मण, क्षेत्री र अन्य
जनसंख्या	१२,३५२ घरधुरी, ५६,४७४ जनसंख्या, (२७,७९७ महिला, २८,६७७ पुरुष) (शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय सर्वेक्षण, २०७३)
पेशा	कृषि, पशुपालन, दैनिक ज्यालादारी, पर्या पर्यटन
पर्यापर्यटन : मुख्य आकर्षण (निकुञ्ज क्षेत्र भित्र)	शिवपुरी : वागद्वार, सुन्दरीजल, विष्णुद्वार, मणिचुड, नागीगुम्बा, तारकेश्वर, चिसापानी नागार्जुन : जमाचो, पचली भैरव, शान्ती गुफा, पाप पुण्य गुफा, लक्ष्मी गुफा

१.६. राष्ट्रिय निकुञ्जको विशेषताहरू

- मध्यवर्तीका सम्पूर्ण र काठमाडौं उपत्यकाका ५० प्रतिशतभन्दा बढी बासिन्दाका लागि शुद्ध खानेपानी आपूर्ति गर्नु, भूमिगत जलभण्डार, सिंचाई र जलविद्युत उत्पादनका लागि जल प्रवाह गर्नु ।
- काठमाडौं उपत्यकामा उत्सर्जन हुने प्रदुषित वायुलाई कार्वन विच्छेदनका माध्यमबाट काठमाडौंको हावालाई स्वच्छ पार्ने र तापक्रमलाई सन्तुलित गर्ने ।

- पवित्र वागमती र विष्णुमती नदीको उद्गमस्थल, वागमती, विष्णुमती नदीहरूको जलाधार क्षेत्र ।
- मध्य पहाडी भू-भागको जैविक विविधताको संरक्षण ।
- उत्तर र दक्षिण जोड्ने महत्वपूर्ण जैविक मार्ग ।
- अन्तर्राष्ट्रिय संरक्षण समुदायले महत्वपूर्ण चरा र जैविक विविधता क्षेत्रको घोषणा गरिएको क्षेत्र ।
- नेपालको राजधानी काठमाडौंबाट नजिकै रहेको मुख्य पर्यटकीय गन्तव्य स्थल ।
- जैविक विविधता, धार्मिक एवं सांस्कृतिक अध्ययन अनुसन्धानको लागि उपयुक्त क्षेत्र ।

- विद्यार्थी र अनुसन्धानकर्ताका लागि अध्ययन केन्द्रको रूपमा रहेको छ ।

१.७. सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौतिहरू

१.७.१ सबल पक्ष :

- पवित्र वागमती र विष्णुमती नदीहरूको जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन ।
- काठमाडौँ उपत्यकाका लागि पिउने पानी, सिंचाई र भूमिगत जलभण्डारको संचिती वृद्धि गर्नु ।
- काठमाडौँ उपत्यकामा श्रृजना भएको वायु प्रदुषणलाई सोसेर स्वच्छ, अक्सिजन, उत्सर्जन गर्नु र जल वाष्पिकरणका माध्यमबाट काठमाडौँ उपत्यकाको तापक्रममा सन्तुलन कायम गर्नु ।
- यो निकुञ्ज काठमाडौँ उपत्यकाको जीवन हो ।
- मध्य-पहाडी क्षेत्रको जैविक विविधताको भण्डार ।
- नेपालको राजधानी काठमाडौँ नजिकैको राष्ट्रिय निकुञ्ज पैदल यात्रा, चरा, पुतली अवलोकन, योगध्यान, तथा प्रकृति मैत्री पर्यटन गन्तव्यस्थल ।
- मध्यवर्ती क्षेत्रको संरक्षण र आर्थिक-सामाजिक अवस्था सुधार गर्न पर्यापर्यटनबाट यथोचित राजश्वको आम्दानी ।
- स्थानीय समुदाय, सरोकारवाला, लगायत राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संरक्षण साभेदार तथ्य सहयोगी संघ संस्थासँग सहकार्य गर्न सकिने ।
- निकुञ्जको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति र सुरक्षाका लागि नेपाली सेनाका दुई वटा गण तैनाथ रहनु ।

१.७.२ कमजोर पक्ष :

- सीमाना पर्खाल मर्मत सम्भार नहुनु ।
- अपर्याप्त बजेट तथा स्रोतहरू ।
- जलवायू परिवर्तनका असर र समस्याग्रस्त वन्यजन्तुहरूको पर्याप्त अध्ययन अनुसन्धान नहुनु ।
- यातायात र सञ्चारको यथोचित सुविधा नहुनु ।
- अवैज्ञानिक र अव्यवस्थित जल उपयोग प्रणाली ।
- डढेलो नियन्त्रण व्यवस्थापन योजनाको अभाव ।

१.७.३ अवसरहरू :

- जलाधार क्षेत्रमा वनस्पति ढुकाई उल्लेख्य मात्रामा सुधार हुँदा जल भण्डारण क्षमतामा वृद्धि भई खानेपानीको गुण र मात्रामा सुधार हुनु ।
- जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सहभागिता वृद्धि ।
- वातावरणीय सन्तुलनका सूचक प्रजाति चितुवा (थोप्ले बाघ) को संख्या वृद्धि हुनु ।
- स्थानीय समुदायको सहभागितामा पर्या-पर्यटनको विकासमा व्यापकता ल्याउन सकिने ।
- प्राज्ञिक निकाय र संरक्षण सहयोगीहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा अध्ययन अनुसन्धान गर्न सकिने ।
- वातावरणीय सेवा भुक्तानीको कार्यान्वयन, जल उपयोग र पर्या-पर्यटनबाट प्राप्त हुने राजश्वबाट निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने बजेटमा स्वनिर्भर हुन सकिने ।
- यसै निकुञ्जसँग मिल्दोजुल्दो प्रकृतिका संरक्षित क्षेत्रहरू व्यवस्थापनमा यसको व्यवस्थापनको प्रणालीलाई नमूना बनाउन सकिने (अध्ययन केन्द्र, उत्कृष्ट व्यवस्थापनको नमूना, समय सुहाउँदो व्यवस्थापन दक्षता र कला आदि) ।

१.७.४ चुनौतिहरू :

- परम्परागत प्रयोग र अवैध व्यापारका लागि वन्यजन्तु र वनस्पतिको चोरी शिकार तथा कटानी फडानी ।
- प्राकृतिक कारणबाट घाँसे मैदानको क्षयीकरण र रुपान्तरण ।
- केन्द्रित पर्यापर्यटन/स्थान विशेषमा मात्र पर्यापर्यटनको विकास ।
- वन पैदावारका लागि स्थानीय बासिन्दाको निकुञ्ज माथि अत्यधिक निर्भरता ।
- बढ्दो मानव-वन्यजन्तु बीचको द्वन्द्व ।
- जलवायू परिवर्तनको जैविक विविधतामा अनिश्चित खालको प्रतिकूल प्रभाव ।
- नदी, पानीका स्रोत र सीमसार क्षेत्रमा फोहोर

तथा प्रदुषण ।

- पानी र नदीजन्य स्रोतको अत्याधिक दोहन र नदीजन्य वन पैदावार व्यवस्थापनमा समस्या ।
- निकुञ्जको बीच भागमा चार वटा वस्ती मूलखर्क, ओखेनी, चिलाउने र कुनेगाँउ ।
- सुख्खा मौसममा सल्लाको वन क्षेत्रमा अत्यधिक वन डढेलोको जोखिम ।
- निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन

गर्नका लागि अपर्याप्त बजेट ।

- निकुञ्ज र सुरक्षार्थ तैनाथ गणका ध्वस्त भएका भौतिक संरचना पुनर्निर्माणमा ढिलाई ।
- निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्रमा अव्यवस्थित, अनधिकृत र अवैज्ञानिक सडक सञ्जालको विकास हुनु ।
- मध्यवर्ती क्षेत्रमा भू-उपयोग प्रणालीमा द्रुत गतिमा परिवर्तन ।

जैविक विविधता

२

२.१. वन तथा वनस्पति विविधता

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको भौगोलिक अवस्थिति, उचाई र जलवायुको विभिन्नताका कारण यहाँको वनस्पतिको विविधतामा प्रचुरता पाइन्छ। यो निकुञ्ज उपोष्ण र समशितोष्ण क्षेत्रमा अवस्थित रहेको पाइन्छ। यहाँ १४०२ प्रजातिका वनस्पति पाइन्छन्। करिव १२९ प्रजातिका च्याउ र २२ प्रकारका सुक्ष्म दुसीका प्रकारहरु अभिलेखिकरण गरिएका छन्। यहाँ १४०२ मध्ये १११४ फूल फूलने वनस्पतिहरु पाइन्छन् भने १६ प्रजातिका रैथाने वनस्पतिहरु पाइन्छन्। यो निकुञ्जमा चार किसिमका वनका प्रकारहरु छन्, जसमध्ये तल्लो मिश्रित चौडापाते वन, खोटे सल्लाको वन, खसु-फलाँटको वन र उपल्लो मिश्रित चौडापाते जंगल रहेका छन्। वनको किसिमहरुको विविधताका कारण यहाँ वनस्पति र जीवजन्तुको विविधता रहेको पाइन्छ। फलस्वरूप यहाँ खतरामा परेका र रैथाने प्रजातिका वन्यजन्तुका प्रकार हरूको प्रचुरता रहेको छ। यहाँको जंगलमा चिलाउने, कटुस, उत्तिस, खोटेसल्ला, खसु, फलाँट, बाँभ, गुराँसका

प्रजातिहरुको प्रधानता रहेको छ। यस निकुञ्ज क्षेत्रभित्र भिन्न प्रकारका विविधतापूर्ण Physiographic अवस्थाका कारण ५ प्रकारका पारिस्थिकीय प्रणाली र ४ प्रकारका वनका किसिमहरु पाइन्छन्। मध्यपहाडी क्षेत्रमा पाइने ५२ प्रकारका वन पारिस्थिकीय प्रणालीमध्ये यो निकुञ्जले ९.६ प्रतिशत अर्थात ५ वटा प्रकारको प्रतिनिधित्व गर्दछ। उपलब्ध पारिस्थिकीय प्रणालीहरुमध्ये क्रमशः कोलिनियन खसु-चौडापाते वन ३७६९ हेक्टर, त्यसपछि चिलाउने र खोटेसल्ला २,५४५ हेक्टर र पहाडी खसु-बाँभ २,१९२ हेक्टर पाइन्छन्।

तालिका ४ : शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पारिस्थिकीय प्रणालीको विविधता

क्र.सं.	वर्गिकरण	संख्या
१	वनको प्रकार	४
२	पारिस्थिकीय प्रणालीका प्रकार	५
३	Physiographic क्षेत्रहरु	१
४	जलवायु क्षेत्र	२

तालिका ५ : मध्य-पहाडी क्षेत्रको पारिस्थिकीय प्रणालीको शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जले प्रतिनिधित्व गर्ने क्षेत्र

क्र.सं.	पारिस्थिकीय प्रणाली	यस निकुञ्जमा	नेपालमा	प्रतिशत
१	पहाडी खसु	२१९२ हेक्टर	६४९००० हेक्टर	०.३
२	कोलिनियन खसु-मिश्रित चौडापाते वन	३७६९ हेक्टर	५४२००० हेक्टर	०.७
३	चिलाउने, कटुस	२१२४३ हेक्टर	५२३००० हेक्टर	०.०५
४	चिलाउने-खोटेसल्ला	२५४५ हेक्टर	२२३००० हेक्टर	१.१
५	खोटेसल्ला	३५२ हेक्टर	१६०००० हेक्टर	०.२

तालिका ६ : शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने महत्वपूर्ण वनस्पतिका प्रकारहरू

अवस्था	नेपालमा पाइने संख्या	यस निकुञ्जमा पाइने संख्या	प्रतिशत
संकटमा परेका	२	१	५०
संवेदनशील	५	-	०
खतराको नजिक	२	१	५०
संरक्षित (नेपाल सरकार)	१८	३	१६.७
साइटस प्रथम	२	-	०
साइटस द्वितीय	४५८	१२६	२७.५
साइटस तृतीय	४	२	२५

तालिका ७ : शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जमा वनस्पति र वन्यजन्तुको उचाई तथा बासस्थान अनुसारको विवरण

वनको प्रकार वा बासस्थान	उचाई (मिटर)	वनस्पति	वन्यजन्तु
तल्लो मिश्रित चौडापाते वन	१०००-१५००	चिलाउने, कटुस, उत्तिस, कदम, पैयु	जंगली बँदेल, रतुवा मृग, बाँदर, लंगुर, खरायो
खोटे सल्लाको वन	१०००-१६००	खोटे सल्ला, कटुस, काफल, सौर	जंगली बँदेल, रतुवा मृग, बाँदर, लंगुर, खरायो
उपल्लोतटीय मिश्रित चौडापाते वन	१५००-२७००	फिरफिरे, मौवा, उत्तिस, सौर, सिरिस, लाकुरी, ओखर, वैस, खसु प्रजाति	घोरल, हिमाली कालो भालु, मलसाप्रो, जंगली बँदेल,
खसु-बाँझको जंगल	२३००-२७००	खसु, चाप, गुराँस	जंगली बँदेल, रतुवा मृग, दुम्स

२.२. वन्यजन्तु

२.२.१ स्तनधारी वन्यजन्तु

यस राष्ट्रिय निकुञ्जमा संकटमा परेका र संकटमा नपरेका स्तनधारी वन्यजन्तुहरू पाइन्छन्। यिनीहरू उपोष्ण क्षेत्रको १००० मिटर उचाई देखि समुद्र सतहबाट २७०० मिटरसम्मको उचाईको शितोष्ण वन क्षेत्रमा फैलिएका छन्। प्रत्यक्ष अवलोकन, अप्रत्यक्ष अवलोकन, अन्तर्वार्ता, अध्ययन प्रतिवेदन समेतका आधारमा ६५ प्रजातिका स्तनधारी वन्यजन्तु अभिलेखिकरण गरिएका छन्। यस क्षेत्रमा अभिलेखिकरण गरिएका ६५ प्रजातिका स्तनधारी वन्यजन्तुमध्ये राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ को अनुसूची १ मा सूचीकृत संरक्षित वन्यजन्तु ४ प्रजातीहरू, आयूसिएनको रेड डाटा बुकमा सूचीकृत ८ प्रजातिहरू, १२ प्रजातिका साइटिसको अनुसूचीमा सूचीकृत अनुसूची-१ मा ८ र अनुसूची २ मा ४ वन्यजन्तुहरू यस निकुञ्जमा पाइन्छन्। यस निकुञ्जमा पाइने स्तनधारी वन्यजन्तुहरूको संक्षिप्त विवरण निम्न बमोजिम रहेको छ।

तालिका ८ : शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जमा पाइने मुख्य स्तनधारीहरूको सूची

क्र.सं.	नेपाली नाम	अङ्ग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	ऐनद्वारा संरक्षित	आइयूसिएन	साइटिस
१.	जरायो	Samber Deer	<i>Rusa unicolor</i>		VU	
२.	थार	Himalayan Serow	<i>Capricornis sumatraensis thar</i>		NT	I
३.	हिमाली घोरल	Himalayan Goral	<i>Naemorhedus goral</i>		VU	I
४.	चितुवा	Common Leopard	<i>Panthera pardus</i>		VU	I

५.	ध्वाँसे चितुवा	Clouded Leopard	<i>Neofelis nebulosa</i>	P	VU	I
६.	जंगली विरालो	Jungle Cat	<i>Felis chaus</i>		LC	II
७.	चरी बाघ	Leopard Cat	<i>Prionailurus bengalensis</i>	P	LC	II
८.	हिमाली कालो भालु	Himalayan Black Bear	<i>Ursus thibetanus</i>		VU	I
९.	आसामी (पहरे बाँदर)	Assam Macaque	<i>Macaca assamensis</i>	P	NT	II
१०.	लंगुर	Nepal Grey Langur	<i>Semnopithecus schistaceus</i>		LC	I
११.	रातो बाँदर	Rhesus Macaque	<i>Macaca mulata</i>		LC	II
१२.	सालक	Chinese Pangolin	<i>Manis pentadactyla</i>	P	CR	I

संकेत :

P: Protected (संरक्षित),

VU : Vulnerable (जोखिममा),

E: Endangered (खतरामा),

NT: Near Threatened (खतरा नजिक),

L.C. : Least Count (कम गणना),

CR: Critically Endangered (गम्भिर खतरामा),

साइटिस अनुसूची I : अनुसूची १ मा लोप हुने स्थितिमा पुगेका प्रजाति समावेश छन् । व्यापारको कारणले ती प्रजाति अबैध खतरामा पर्ने र लोप हुन सक्ने हुँदा तिनको व्यापार एवं ओसार पसारलाई नियन्त्रण गरिएको छ । तथापि अनुसन्धान, शैक्षिक प्रयोजन वा चिडियाखानामा राख्ने प्रयोजनको लागि यो अनुसूचीमा सूचीकृत रहेको वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको सम्बन्धित देशका व्यवस्थापन र वैज्ञानिक निकायको सिफारिसको आधारमा ओसार पसार गर्न पाइन्छ । विना ईजाजत ती वनस्पति र वन्यजन्तु वा तिनको आखेटोपहार निकासी पैठारी गर्न पाइदैन । यो अनुसूचीमा परेको प्रजाति निकासी गर्ने ईजाजत पत्र लिनुभन्दा पहिला पैठारी गर्ने मुलुकले पैठारी पत्र र ईजाजत पत्र पनि दिएको हुनु पर्दछ । निकासी र पैठारी ईजाजत दिनुभन्दा अगाडि नै सम्बन्धित वैज्ञानिक निकायहरूले सो कार्यबाट उक्त प्रजातिको अस्तित्वमा हानी पुग्दैन साथै पैठारीकर्ता त्यसको हेरचाह गर्न सक्षम छ भन्ने कुरामा सन्तुष्ट भएको हुनु पर्दछ ।

साइटिस अनुसूची II : अनुसूची २ मा लोप हुने स्थितिमा पुगी नसकेको तर तिनको व्यापारलाई समयमा नियमन र नियन्त्रण नगर्दा निकट भविष्यमा लोप हुन सक्ने

अवस्थामा रहेका प्रजातिलाई यस अनुसूचीमा समावेश गरिएको छ । यस अनुसूचीमा समावेश भएका प्रजातिको निकासी गर्दा सम्बन्धित पक्ष राष्ट्रको वैज्ञानिक निकायले त्यस्ता प्रजातिको निकासीबाट अस्तित्वमा खतरा छैन भन्ने कुरा सुनिश्चित भएपछि मात्र व्यवस्थापन निकायले निकासी ईजाजत दिन सक्दछ । तर यस अनुसूचीमा सूचीकृत प्रजातिको हकमा कुनै पक्ष राष्ट्रको कानूनले पैठारी ईजाजत पत्र अग्रिमरूपमा लिनु पर्ने व्यवस्था गरेको अवस्थामा बाहेक पैठारी ईजाजत लिनु पर्ने बाध्यता भने रहँदैन ।

२.२.२ पंक्षी

नेपालमा रहेका विभिन्न “महत्वपूर्ण चरा क्षेत्र” (Important Bird Area (IBA) हरू मध्ये यस निकुञ्ज पनि एक हो । निकुञ्ज क्षेत्रमा ११७ प्रजातिका बसाइसराई गरी आउने चरा समेत ३४८ भन्दा बढी प्रकारका चराका प्रजातिहरू पाइन्छन् । निकुञ्जमा अभिलेखिकरण गरिएको चराका प्रजातिहरू मध्ये १२० प्रकारका सिमसार क्षेत्रमा आश्रित, ८० प्रजातिका जाडोको मौसममा बसाइसराई गरी आउने आगन्तुक, ६ प्रकारका मनसुनमा बसाइसराई आउने, २८ प्रकारका आवासिय प्रकारका र ६ प्रकारका फिरन्ते चराका प्रजातिहरू पाइन्छन् । यस क्षेत्रमा सामान्यतः पाइने पंक्षीका प्रजातिहरूमा हिमाली गिद्ध, चल्लाचोर भुइँचील, वन वाज, शिक्रा, श्येनवाज, द्रोणक चील, गोमायु महाचील, गोकले, लामापुच्छ्रे, कालिज, कोइली, चुरेली, गौथली, जलखञ्जरी, खोलेधोबिनी, तोरी गाडा, भ्याकुर फिस्टा, मुसालिडे डिकुरे भ्याकुर र नेपालमा मात्र पाइने रैथाने चराको प्रजाति काँडे भ्याकुर (Spiny Babbler) पनि यस निकुञ्जमा पाइन्छ ।

२.२.३ उभयचर र सरिसृप

दुर्लभ र संकटापन्न सरिसृप र उभयचर प्रजातिको लागि शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज र यसको मध्यवर्ती क्षेत्र उत्तम बासस्थान हो । उपोष्ण र शितोष्ण क्षेत्रको विशेषताहरूको प्रतिनिधित्व गर्ने यो क्षेत्र वन्यजन्तुको सरिसृप र उभयचरहरूको प्रचुरता रहेको छ । यस निकुञ्जमा ९ प्रजातीका उभयचर र २० प्रजातीका सरिसृप पाइन्छन् ।

राजगोमन (King Cobra) यस निकुञ्जमा पाइने मुख्य सरिसृप हो । सरीसृप र उभयचरको बारेमा विस्तृत अध्ययन अनुसन्धान हुन नसके पनि भ्यागुते सर्प (Himalayan Pit Viper), धामन, पानीसाँप, चिचिन्डे लगायतका सर्पहरू तथा हरियो छेपारो, छिपकली जस्ता सरीसृप समेत यहाँ पाइन्छ । पाहा, भ्यागुता, खसे भ्यागुताहरू यहाँ पाइने मुख्य उभयचरहरू हुन् ।

तालिका ९ : सरिसृप र उभयचरहरूको सूची

क्र.सं.	अङ्ग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	आइयुसिएन	साइटस
१	Indian Bullfrog	<i>Hoplobatrachus tigerinus</i>		II
२	Rat Snake	<i>Ptyas mucosuss</i>		II
३	King Cobra	<i>Ophiophagus hanna</i>		II
४	Himalayan Trinket	<i>Orthriophis hodgsoni</i> Günther, 1860	Not yet assessed	
५	Mountain Keelback	<i>Opisthotropis spenceri</i>	Not yet assessed	
६	Tawny Cat Snake	<i>Boiga stoliczkae</i>	LC	
७	Mountain Pit Viper	<i>Ovophis monticola</i>	LC	
८	False Cobra	<i>Malpolon moilensis</i>	LC	
९	Black banded trinket	<i>Oreocryptophis porphyraceus</i>	LC	

२.२.४ पुतली र कीराहरू

परागसेचनमा मुख्य भूमिका खेल्ने पुतलीहरूको जैविक विविधता र पारिस्थिकीय प्रणालीमा महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । बासस्थान विज्ञहरूको मत रहेको छ कि वातावरणमा हुने परिवर्तनबाट पुतली र मोथहरूको संख्या घट्नुको मुख्य कारण बासस्थान विनाश नै हो । भू-उपयोग प्रणाली जस्तै भौतिक पूर्वाधारको निर्माण र जलवायु परिवर्तनको कारण प्रतिकूल प्रभाव परेको छ । नेपालमा ६६० प्रजातिका पुतलीहरू पाइन्छन्, जुन विश्वमा पाइने पुतलीका प्रजातिको ३.३ प्रतिशत हो । ३६० भन्दा बढी प्रजातिका पुतलीहरू काठमाडौँ उपत्यका र वरपरका क्षेत्रमा अभिलेख गरिएको छ (खनाल र स्मिथ, २०५६) । शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज एउटा सम्भावित क्षेत्र हो जहाँ पुतलीहरूको उचाईका आधारमा वितरण रहेको पाइन्छ । विगतमा गरिएको अध्ययनमा १०८ प्रजातिका पुतलीहरू अभिलेख गरिएको भएतापनि १२४ प्रजातिका पुतलीहरू पनि अभिलेखिकरण गरिएको छ । दुर्लभ र संकटापन्न प्रजातिको Papilio Krishna (Papilionidae),

आयुसिएनको रातो सूचीमा सूचीकृत यो प्रजाति २१२० मिटर उचाईमा पाइन्छ । उचाईका आधारमा पुतलीको वितरण ४१ प्रजातिहरू १४०० मिटरको क्षेत्रमा, ४४ प्रजातिहरू १९०० मिटर उचाई, १७ प्रजातिहरू २४०० मिटर ६ प्रजातिहरू २७०० मिटर गरी कुल १०८ प्रजातिहरू पाइन्छन् ।

तालिका १०: शिवपुरी जंगलमा पुतलीका प्रजातिहरूको विविधता, वितरण र अवस्था

उचाई मिटर	कूल प्रजातिका संख्या	दुर्लभ प्रजातिको संख्या/सामान्य प्रजाति
१५००	२१	१०/२
१९००	२०	१२/३
१९००	२४	९/२
२४००	१७	३/३
२७००	६	२/०

२.२.५ माछा

धाप ड्याममा रहेको पोखरी र त्यसको तल्लो तटीय खोलामा एउटा प्रजातिको माछा मात्र पाईन्छ जुन सबै प्रकारका प्राकृतिक पानीका स्रोतमा नेपाल भरि नै पाईने प्रजाति हो “द क्रिक लोच” (Schistura Beavain) । यो प्रजाति कम महत्वको र आयुसिएनको कम सरोकारको प्रजातिमा सूचीकृत गरिएको छ । नागमती खोलामा असला माछाको एउटा प्रजाति धेरै संख्यामा पाईएको छ ।

२.३. जलश्रोत

धार्मिक क्षेत्र, जल श्रोतका मुहान र जैविक विविधता संरक्षणका दृष्टिकोणले काठमाडौँ उपत्यकाको उत्तर तर्फ रहेको शिवपुरी र पश्चिम तर्फ रहेको नागार्जुन महत्वपूर्ण पहाडहरूका रूपमा रहेका छन् । शिवपुरीको पानीमुहान (मुहान पोखरी) क्षेत्रबाट वि.सं. १९५० देखि नै काठमाण्डौ शहरमा योजनावद्ध रूपमा पुर्वाधार बिकास गरि खानेपानी आपूर्ति हुने गरेको छ । शिवपुरी जलाधार क्षेत्र संरक्षणको लागि वि.सं. २०३२/ ३३ देखि विश्व खाद्य तथा कृषि कार्यक्रम (FAO) को सहयोगमा विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको थियो ।

निकुञ्ज कार्यालय माफत निकुञ्ज भित्रका वस्ती तथा जग्गा अधिग्रहण गर्ने कार्य वि.सं २०४७ साल सम्म

रहेकोमा बदलिदो राजनैतिक प्रक्रियाले यो क्रम रोकिएकाले मुलखर्क, ओखेनी, चिलाउने र कुने गाउँ निकुञ्जभित्र रहेका छन् । यसका साथै जलाधार क्षेत्र आसपासको करीब ४,००० रोपनी (२०० हेक्टर) निजी जमिन अधिग्रहण गरी वृक्षारोपण गरिएको थियो । यस क्षेत्रबाट काठमाडौँ उपत्यका खानेपानी लिमिटेड, विभिन्न खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिले खानेपानी वितरणको लागि र केही संघ संस्था, तथा व्यक्तिलहरुले समेत निजी प्रयोगको लागि पानी संकलन गर्ने गरेका छन् ।

२.४. संस्कृतिक सम्पदा/विविधता

शिवपुरी पहाडको चुचुरो र नागार्जुन पहाडको चुचुरो हिन्दु र बौद्ध धर्माबलम्बीका लागि पवित्र तीर्थस्थलहरु हुन् । शिवपुरीमा भगवान शिव र नागार्जुनमा भगवान गौतम बुद्धको तपो भूमि हो । पवित्र बागमती र विष्णुमती नदीहरुको उद्गमस्थल शिवपुरी पहाडको पूर्वी र दक्षिण मोहडा रहेका छन् । जामाचो, पचली भैरव, विच गुफा, लक्ष्मी गुफा, पाप पुण्य गुफा, नाँच भैरव मन्दिर, बुद्ध गुफा आदि नागार्जुन तर्फका प्रसिद्ध धार्मिकस्थल हुन भने वागद्वार, विष्णुद्वार, सुन्दरीमाई, कागेश्वरी, मणिचुड, तारकेश्वर र नागीगुम्बा शिवपुरी तर्फका प्रख्यात धार्मिक तीर्थस्थलहरु हुन् ।

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ मा सञ्चालित वार्षिक कार्यक्रमहरूको प्रगति

३

यस राष्ट्रिय निकुञ्जमा सञ्चालित राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना तर्फको पुँजीगत र चालु खर्च अन्तर्गत सम्पन्न भएका कार्यक्रमहरू निम्नानुसार रहेको छ । वार्षिक प्रगति विवरण अनुसूची-३ मा दिइएको छ ।

तालिका ११ : कार्यक्रम तर्फको संक्षिप्त विवरण

आयोजना	विनियोजित बजेट (रु. लाखमा)			खर्च (रु. लाखमा)			वित्तीय प्रगति प्रतिशत			भौतिक प्रगति प्रतिशत
	चालु	पूँजीगत	जम्मा	चालु	पूँजीगत	जम्मा	चालु	पूँजीगत	जम्मा	
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	१०१४.८६	३००.७०	१३१५.५६	८९४.५४	२०२.८०	१०९७.३४	८८.१४	६७.४४	८३.४१	८४.८३
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	१५०.००	०.००	१५०.००	९७.७५	-	९७.७५	६५.१६	-	६५.१६	६६.६७

३.१ भौतिक पूर्वाधार निर्माण/मर्मत सुधार कार्य

कार्यालय भवन/पोष्ट भवन तथा पर्यटक विश्रामस्थल निर्माण/मर्मत

यस निकुञ्जको पानीमुहान, सुन्दरीजल, तारेभिर, नागार्जुन, चिसापानीमा पोष्ट भवन मर्मत सुधारको कार्य सम्पन्न भएको छ । यस निकुञ्जको मुख्य कार्यालयमा बिगतको आर्थिक वर्षमा पूरा हुन नसकेको पर्यटक सूचना केन्द्र भवन यस आ.व.मा पूरा हुनुको साथै निकुञ्जको डाडाँगाउँ र तारेभिरमा टिकट काउन्टर सहितको २ वटा पर्यटक विश्रामस्थल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

भवन मर्मत (पानीमुहान)

कम्पाउण्ड वाल निर्माण (पानीमुहान)

अधुरो पर्यटक सूचना केन्द्र भवन निर्माण (पानीमुहान)

टिकट काउन्टर सहितको पर्यटक विश्रामस्थल निर्माण - तारेभिर

टिकट काउन्टर सहितको पर्यटक विश्रामस्थल निर्माण डाडाँगाउँ

पर्यटक पदमार्ग, वनपथ तथा अग्निरेखा निर्माण एवं मर्मत सुधार

यस आ.व.मा निकुञ्जभित्र रहेको पर्यटक मार्ग मध्ये १५ कि.मि. पर्यटकीय पदमार्ग मर्मत तथा स्तोरन्नती गर्ने कार्य सम्पन्न भएको थियो । उल्लेखित पर्यटक पदमार्ग स्तोरन्नती पश्चात् निकुञ्ज क्षेत्रमा पर्यटकहरूलाई पदयात्राका लागि सहज भएको छ । त्यस्तै गरी निकुञ्जको विभिन्न स्थानमा ५ कि.मि. डढेलो नियन्त्रणका लागि अग्निरेखा निर्माण कार्य सम्पन्न भएको थियो । वनपथ (अग्नि रेखा) निर्माण एवं मर्मत सम्भार कार्य पश्चात् निकुञ्ज क्षेत्रमा गस्ती कार्यमा सहजता, डढेलो लाग्न नदिन अग्नि नियन्त्रण रेखाको रूपमा तथा पर्यटक आवतजावत गर्न सहज भएको छ ।

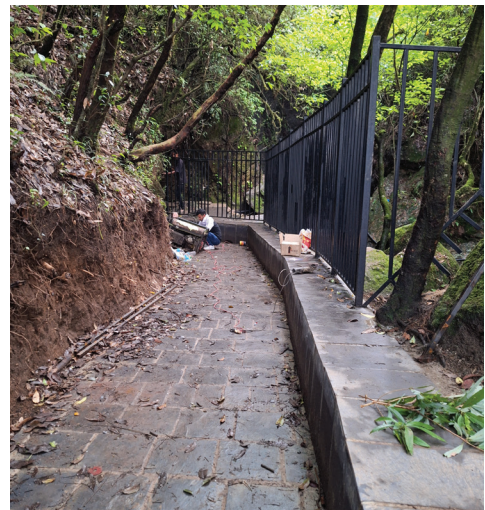
डढेलो नियन्त्रणका लागि अग्निरेखा निर्माण

वन पथ/पर्यटकीय पदमार्ग स्तोरन्नती

खानेपानी निर्माण तथा मर्मत सम्भार एवं खानेपानी मुहान संरक्षण तथा व्यवस्थापन

यस निकुञ्जको ढकालचौर, नागार्जुन, सुन्दरीजल, तारेभिर र पानिमुहान क्षेत्रमा गरी ५ स्थानमा खानेपानी मर्मत सम्भारको कार्य सम्पन्न भएको छ । यस निकुञ्जको विष्णुद्वारमा खानेपानी मुहान संरक्षण तथा व्यवस्थापनको कार्य समेत सम्पन्न भएको छ । यी कार्यहरूले कर्मचारी, आगन्तुक र पर्यटकहरूलाई खानेपानी आपूर्ति कार्यमा सहजता हुनुको साथै खानेपानीको मुहान समेत संरक्षण र व्यवस्थित गर्ने कार्य समेत सम्पन्न भएको छ ।

खानेपानी मुहान संरक्षण (विष्णुद्वार)

शौचालय निर्माण- पानीमुहान

शौचालय निर्माण तथा मर्मत

शौचालय व्यवस्थापन नभएमा दुर्गन्ध फैलने, रोग लाग्न सक्ने तथा अन्य वातावरणमा समेत असर पर्ने भएकाले शौचालयहरूको नियमित मर्मत संभार हुन आवश्यक रहेको विषयलाई गम्भिरता पूर्वक लिई निकुञ्जको ५ स्थानमा सार्वजनिक शौचालय मर्मत र पानीमुहानमा शौचालय निर्माणको कार्य यस आ.व. मा सम्पन्न भएको छ ।

मेषजाली सहितको तारबार निर्माण

मानव-वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरण कार्यको लागि निकुञ्ज एवं मध्यवर्ती क्षेत्रको सिमानामा ककनी, गुर्जे, चिसापानी र नयाँपाटी क्षेत्रमा ३ कि.मि. मेषजाली सहित तारबार निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ । उल्लेखित कार्यक्रमबाट यस निकुञ्जमा मानव-वन्यजन्तु द्वन्द न्यूनीकरण हुने लक्ष्य लिईएको छ ।

मेषजाली सहित तारबार निर्माण

रिटेनिड वाल /कलभर्ट/ग्याबियन सहितको ढुंगा वाल/निकुञ्जको सिमाना पर्खाल मर्मत

यस आर्थिक वर्षमा निकुञ्जको गुर्जे- सुन्दरीजल वनपथमा १ वटा कलभर्ट निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ भने उल्लेखित वनपथमा वनपथ संरक्षणका लागि १ स्थानमा ग्याबियन सहितको ढुंगा वाल निर्माण गरिएको थियो । यसै गरी निकुञ्जको डांडागाऊ क्षेत्रमा निकुञ्जको सिमाना पर्खाल मर्मत कार्य सम्पन्न भएको छ । पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रणको लागी यस निकुञ्जको नागार्जुन सेक्टर परिसरमा रिटेनिड वाल निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

कल्भर्ट निर्माण

ग्याविन सहितको ढुङ्गा वाल

सिमाना पर्खाल मर्मत - डाँडागाउँ

रिटेनिड वाल निर्माण-नागार्जुन

रिटेनिड वाल निर्माण-नागार्जुन

पुनर्ताजगी तालिम- पानीमुहान

पुनर्ताजगी तालिम- पानीमुहान

३.२ तालिम /गोष्ठी तथा अन्तरक्रिया

निकुञ्ज कर्मचारी/सेनालाई पुनर्ताजगी तालिम

यस निकुञ्जको सुरक्षार्थ खटिएका भवानी-दल गण र कालीध्वज गणका ८२ जना भन्दा बढी सुरक्षाकर्मी तथा कर्मचारीहरूलाई जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी जानकारी तथा चुस्तदुरुस्त रूपमा फिल्ड स्तरमा काम गर्न सहज होस भन्ने उद्देश्यले पानिमुहान र नागार्जुनमा दुई दिने दुई वटा तालिम संचालन गरिएको थियो । विशेषतः उक्त तालिममा Taxidermy, जलवायु परिवर्तन र वन्यजन्तु, संरक्षणका चुनौतीहरू, वन्यजन्तुको पारीस्थितीकिय भुमिका, नेपालमा जैविक विविधता संरक्षणका प्रयासहरू, जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी ऐन नियम, वन्यजन्तु सम्बन्धि कसुर तथा मुद्दा, मुद्दा तहकिकात सम्बन्धी गरिने विभिन्न प्रक्रियाहरूको जानकारी गराइएको थियो । उक्त तालिममा प्रत्येक दिन चारवटा गरी जम्मा सोह्र वटा सेसन संचालन गरिएको थियो ।

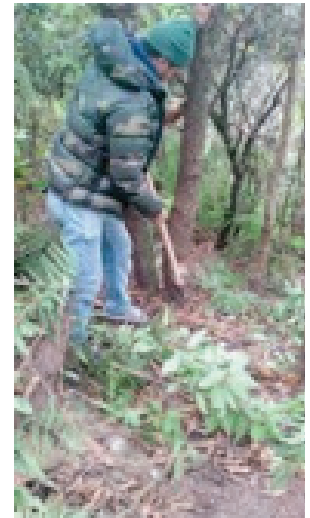
सरोकारवाला निकायहरूसँगको समन्वयन बैठक/गोष्ठी

प्रतिनिधि सभा सदस्य, काठमाण्डौ क्षेत्र नं ७ का माननीय गणेश पराजुली, वागमती प्रदेश सभा सदस्य श्री प्रकाश श्रेष्ठ, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका महानिर्देशक डा. सिन्धु प्रसाद ढुंगाना, नागार्जुन नगरपालिकाका प्रमुख, मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष एवं प्रतिनिधि, निकुञ्ज कार्यालय, नेपाली सेना कालिध्वज गणका प्रमुख लगायतका विशिष्ट व्यक्तिहरूको उपस्थितीमा यस निकुञ्ज भित्र अवस्थित जलाधार क्षेत्रको दिगो संरक्षण तथा व्यवस्थापन, मध्यवर्ती क्षेत्रको अतिक्रमण नियन्त्रण तथा सार्वजनिक जग्गाको व्यवस्थापन, मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण, फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन, खानेपानीको एकीकृत वितरण र दिगो व्यवस्थापन लगायतका विषयहरूमा छलफल कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो । सोही कार्यक्रममा उपस्थित व्यक्तित्वहरूद्वारा यस राष्ट्रिय निकुञ्जको नागार्जुन सेक्टर अन्तर्गत बनेको वनपथ, पचली भैरव र वरपरको क्षेत्रहरू, पाँचमाने र वरपरको क्षेत्रहरूको स्थलगत अवलोकन गरी निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको संरक्षण एवं व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित निति नियम एवं कार्यक्रमको बारेका समेत जानकारी गराइएको थियो ।

सामुदायिक वन व्यवस्थापन तालिम

यस निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा अवस्थित मध्यवर्ती सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका सदस्यहरूलाई वन व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी दिने र फिल्ड अभ्यास गराउने मुख्य उद्देश्य सहित यस निकुञ्जको ढकालचौर सेक्टर अन्तर्गतको तिनवटा सामुदायिक वनका ४३ जना सदस्यहरूलाई दुई दिने कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । पहिलो कार्यक्रममा ककनीका हवेली मध्यवर्ती सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह र शिरादेवी मध्यवर्ती सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका २१ जना र दोस्रो कार्यक्रममा सिक्रेको थिएस्यालपिड ढाँणपाखा मध्यवर्ती सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका २४ जना सहभागीहरू उपस्थित भएका थिए । उक्त कार्यक्रममा सहभागीहरूलाई समूह व्यवस्थापन, वन सम्बर्द्धन विधि, वन व्यवस्थापन तथा प्रचलित ऐन नियम लगायतका विषयहरूमा सैदान्तिक जनाकारी गराई वन सम्बर्द्धन सम्बन्धि फिल्ड अभ्यास समेत गराइएको थियो ।

ईको क्लव गठन/संचालन सहयोग

समुदायस्तरमा वन, वन्यजन्तु तथा पर्यावरण संरक्षण र यसका फाइदाहरूको बारेमा जानकारी गराई संरक्षणमा स्थानीय समुदायको संलग्नता तथा चासो वढाउने उद्देश्य सहित यस निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा रहेका चार वटा विद्यालयहरूमा ईको क्लव गठन/संचालन सहयोग कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं १ स्थित उँउ स्कूल मा “काँडे भ्याकुर”, बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं. ३ स्थित श्री आश्रम स्कूलमा “त्रिनिर्ति” र बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं १ स्थित श्री आत्मा विकास आधारभूत विद्यालयमा “चित्रकुट” नामको ईको क्लव गरी जम्मा तिनवटा नयाँ ईको क्लव गठन गरीएको र बुढानिलकण्ठ नगरपालिका वडा नं ५ स्थित श्री पञ्चकन्या माध्यमिक विद्यालयमा पहिले नै स्थापित “पञ्चकन्या” नामको ईकोक्लव गरी जम्मा चार वटा ईको क्लवहरूलाई एक दिने सचेतनामूलक कार्यक्रम सहित पुस्तकहरू, खेलकुद तथा ईको क्लव संचालनको लागि आवश्यक सामग्रीहरू हस्तान्तरण गरिएको थियो ।

संरक्षण सम्बन्धी सामग्री उत्पादन तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका प्रकाशन

यस कार्यक्रम अन्तर्गत गत आर्थिक वर्ष २०७९/२०८० को वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भएका सम्पूर्ण गतिविधि समेटिएको निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन १०० थान छपाई तथा वितरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको थियो ।

३.३. पर्यापर्यटन कार्यक्रम

पर्यटक पदमार्ग मर्मत सुधार तथा स्तरोन्नती

निकुञ्जभित्र पर्यटकहरूलाई पदयात्रा एवं निकुञ्जबाट संचालन हुने गस्ती, अनुगमन लगायतका कार्यहरू गर्न सहजताका

लागि आवश्यक स्थानहरूमा पर्यटक पदमार्ग निर्माण पर्यटकीय पदमार्ग मर्मत तथा स्तरोन्नती तथा गोरेटो बाटो मर्मतसम्भार जस्ता कार्यहरू सम्पन्न भएको छ । पानीमुहान क्षेत्र पर्यटकहरूको मुख्य गन्तव्य स्थलमध्ये एक रहेको र यस निकुञ्जभित्र पदयात्रा लगायत विभिन्न गतिविधि गर्ने प्रमुख प्रवेशद्वार पनि भएको हुनाले हाल प्रयोगमा रहेको बाटोमा पर्यटकहरूको भिड हुने हुनाले कार्यालयको सवारी साधन ओहोरदोहर गर्न असहज हुने साथै पर्यटकहरूलाई हिड्न सहज होस भनी मुख्य गेटको दायाँ तर्फबाट रेञ्जर आवास भवन अगाडी सम्म नया पर्यटक पदमार्ग निर्माण कार्य सम्पन्न भएको थियो भने विष्णुद्वार क्षेत्रमा गोरेटो बाटो मर्मत गर्ने कार्य समेत सम्पन्न भएको थियो ।

गोरेटो बाटो मर्मत- विष्णुद्वार

पर्यटक पदमार्ग निर्माण- पानीमुहान

साईनबोर्ड / सूचनाबोर्ड मर्मत

निकुञ्जको बारेमा जानकारीमुलक सूचनाको साथै पर्यटकहरुले प्रयोग गर्ने निकुञ्जको विविध पदमार्गहरु तथा अन्य बाटोको बारेमा जानकारी तथा सूचना सम्प्रेषण भई पर्यटकहरुलाई निकुञ्ज क्षेत्रमा अवलोकन भ्रमण कार्य गर्न सहज हुने उद्देश्यले निकुञ्जको विभिन्न स्थानमा मर्मत तथा जडान गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।

साईनबोर्ड / सूचनाबोर्ड निर्माण तथा मर्मत

प्लाष्टिक सामग्री नियन्त्रण तथा पर्यटकीय क्षेत्रको फोहोर मैला व्यवस्थापन

फोहोर मैला व्यवस्थापन कार्य आगामी दिनमा थप चुनौतिपूर्ण रूपमा देखिन सक्ने सम्भावना रहेकाले प्लाष्टिक सामग्री नियन्त्रण कार्यको लागि पर्यटक प्रवेश गर्ने प्रवेशद्वारमा नियमित रूपमा चेकजाँचको साथै पर्यटकले आफूसँग लैजाने प्लाष्टिक सहितको सामानहरू अनिवार्य रूपमा फिर्ता ल्याउनु पर्ने र प्रवेशद्वारहरूमा डस्टबिनको व्यवस्थापन गरिएको थियो भने जनचेतना अभिवृद्ध कार्यको लागि प्रवेशद्वारहरूमा प्लाष्टिक सामग्री रोकथाम र नियन्त्रणको लागि सूचनामुलक सामग्री राखिएको थियो। त्यस्तै पर्यटकीय क्षेत्रको फोहोर मैला व्यवस्थापन कार्यको लागि पाक्षिक रूपमा यस निकुञ्जको नागार्जुन, ढकालचौर, पानीमुहान, सुन्दरीजल क्षेत्रहरूमा निकुञ्ज कर्मचारी, सुरक्षाकर्मी सहितको टोली खटिई पर्यटकहरूबाट फालिएका फोहोरजन्य वस्तुहरू सँकलन गरी ल्याउने कार्य भएको थियो । यस आर्थिक वर्षमा करिब १५०० बोरा फोहोर सँकलन गरी व्यवस्थापन गरिएको थियो ।

३.४ चोरी शिकार नियन्त्रण कार्य

निकुञ्ज संरक्षण र सुरक्षा प्रवन्ध

वन्यजन्तुको चोरी शिकार, अतिक्रमण, वन पैदावारको चोरी निकाशी लगायतका अवैध कृयाकलापहरू यस शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको जैविक विविधता संरक्षण कार्यमा प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेको छ । यस निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रको जैविक विविधता संरक्षण कार्यको लागि २०७८ चैत्र महिनाबाट शिवपुरी तर्फ श्री भवानी दल गण र नागार्जुन तर्फ श्री कालीध्वज गण तैनाथ भएको छ । शिवपुरी क्षेत्र र नागार्जुन क्षेत्रमा २ वटा नेपाली सेनाको गणहरू तैनाथ रहेका थिए । शिवपुरी तर्फ श्री भवानी दल गण अन्तर्गत ११ वटा सुरक्षा पोष्ट र नागार्जुन तर्फ श्री कालीध्वज गण अन्तर्गत १० वटा सुरक्षा पोष्टहरू तैनाथ रहेका छन् ।

निकुञ्ज तर्फ ११६ जनाको दरबन्दी रहेकोमा निकुञ्ज कार्यालय, ३ वटा सेक्टर कार्यालय, ४ वटा रेञ्जपोष्ट र ११ वटा पोष्ट गरी १९ स्थानमा कार्यरत रहेका छन् । जैविक विविधता संरक्षण कार्यको लागि नियमित रूपमा गस्ती कार्य,

छोटो तथा लामो दुरीको गस्ती, आकस्मिक गस्ती, रियल टाइममा आधारित स्मार्ट पेट्रोलिङ्ग गस्ती, वन्यजन्तु उद्धार, अतिक्रमण नियन्त्रण लगायतका कार्यहरु भईरहेका छन । २०७८ चैत्र सम्म यस निकुञ्ज सुरक्षार्थ श्री दि फेमस महिन्द्र दल गण र श्री शमशेर दल गण सँग र त्यस पश्चात श्री भवानी दल गण र नागार्जुन तर्फ श्री कालीध्वज गणसंग नियमित रुपमा समन्वय बैठक बसी जैविक विविधता संरक्षण कार्यको लागि गस्ती लगायत संरक्षण सम्बन्धि अन्य समसामायिक विषयवस्तुहरुमा छलफल गरी दैनिक रुपमा गरिने गस्ती लगायत संरक्षण सम्बन्धि रणनीति तयार गरी चोरी शिकार नियन्त्रण तथा जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी कार्यहरु भईरहेको छ ।

तालिका १३: निकुञ्ज तथा सेनाका सुरक्षा पोष्टहरुको विवरण

शिवपुरी तर्फ				
क्र.सं.	स्थान	निकुञ्ज कार्यालय तर्फ	नेपाली सेना तर्फ	पोष्टहरुको विवरण
१	पानीमुहान	शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज	गुल्म	संयुक्त
२	सुन्दरीजल	सुन्दरीजल सेक्टर	गुल्म	संयुक्त
३	महाँकाल	महाँकाल प्रवेशद्वार		
४	मुलखर्क	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल
५	कुँईकेल	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल
६	मणिचुड	मणिचुड पोष्ट	नभएको	एकल
७	भुले	भुले पोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
८	चिसापानी	चिसापानी रेञ्जपोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
९	च गाउँ	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल
१०	सिक्रे	सिक्रे पोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
११	गुर्जे	ढकालचौर सेक्टर	गुल्म	संयुक्त
१२	टोखा	टोखा पोष्ट	गण हेडक्वार्टर	संयुक्त
१३	पानीमुहान	पानीमुहान रेञ्ज पोष्ट	गुल्म	संयुक्त
१४	तारेभिर	तारेभिर पोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
१५	नयाँपाटी	नयाँपाटी पोष्ट	नभएको	एकल
१६	गोदावारी	मृग अनुसन्धान केन्द्र	नभएको	एकल
नागार्जुन तर्फ				
१	नागार्जुन	नागार्जुन सेक्टर	गण हेडक्वार्टर	संयुक्त
२	रानीवन	रानीवन पोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
३	रातामाटे	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल
४	ईचडगु	ईचडगु रेञ्जपोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
५	बतासे	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल

६	ऐनडाँडा	ऐनडाँडा पोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
७	सोनागाउँ	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल
८	मुडखु	मुडखु पोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
९	वैखु	नभएको	सुरक्षा पोष्ट	एकल
१०	ककनी	ककनी रेञ्जपोष्ट	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त
११	पाँचमाने	पाँचमाने पोष्ट (अस्थायी पोष्ट)	सुरक्षा पोष्ट	संयुक्त

वन्यजन्तुको उद्धार तथा मृत्यु

तालिका १४: आ. व. २०८०/०८१मा उद्धार तथा मृत्यु भएको वन्यजन्तुको विवरण

क्र.स.	वन्यजन्तु मृत्युको विवरण			घाईते वन्यजन्तु उद्धार तथा पुनर्स्थापना विवरण		
	प्रजाति	मृत्यु संख्या	कारण	प्रजाति	घाईते / उद्धार संख्या	कैफियत
१	चितुवा	२	प्राकृतिक	बदेल	२	जंगलमा छोडेको
२	बँदेल	१	प्राकृतिक	रतुवा	२	जंगलमा छोडेको
३	रतुवा	२	प्राकृतिक	वन विरालो	४	जंगलमा छोडेको
४	घोरल	१	कारण नखुलेको	निर विरालो	३	जंगलमा छोडेको
५	निर विरालो	१	कुकुरले मरेको			
६	वन विरालो	१	प्राकृतिक			

उद्धार गरिएको रतुवा

घाईते तथा समस्याग्रस्त वन्यजन्तु उद्धारका लागि निर्मित होलिडङ्ग केज

तालिका १५: आ. व. २०८०/०८१ को मुद्दाको विवरण

क्र.सं.	दर्ता मिति	मुद्दा	जाहेरवाला	प्रतिवादी	पक्राउ संख्या	कैफियत
१	२०८०/०४/११	प्रकृया पुरा नगरी निकुञ्ज क्षेत्र भित्र अनुमति प्राप्त गरे भन्दा बढी खानेपानी लगायतका संरचना निर्माण गरेको	सं.अ. कान्ती कँडेल	जिल्ला मोरङ रतु-वामारङ्ग १० स्थायी ठेगाना भरङ्ग ललितपुर झमिस्खेल ३ बस्ने वर्ष ४६ को घनेन्द्र कार्की समेत ३ जना		२०८०/०६/०२ मा थुनछेक आदेश भएको
२	२०८०/०४/२३	अवैध रुपमा निकुञ्ज क्षेत्र हतियार(बन्दुक) सहित प्रवेश गरेको	सं.अ. सिर्जना श्रेष्ठ	जिल्ला नुवाकोट शिवपुरी गाउँपालिका १ बस्ने वर्ष २७ को ओम बहादुर वि क सहित ४ जना	४	२०८०/०४/२३ मा थुनछेक आदेश भएको
३	२०८०/०६/०२	राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्र भित्र पाहा शिकार समेत गरेको कसुर	रेञ्जर सरोज खड्का	जिल्ला नुवाकोट शिवपुरी गाउँपालिका २ चगाउँ बस्ने वर्ष ४० को राम बहादुर तामाङ सहित २ जना	२	२०८०/०६/०२ मा थुनछेक आदेश भएको
४	२०८०/११/१४	राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्र भित्र रतुवा र कालिज शिकार गरेको	सि.गे.लेखराज राई	जिल्ला काठमाण्डौ शंखरापुर नगरपालिका वडा नं ८ बस्ने वर्ष ३२ को आरुमान घ्लान समेत २ जना	१	२०८०/११/१४ मा थुनछेक आदेश भएको

३.५. विविध

नर्सरी व्यवस्थापन तथा वृक्षारोपण

विगतका आर्थिक वर्षहरूमा उत्पादन गरिएका विभिन्न प्रजाति ५०,००० गोटा विरुवाहरूलाई Root shoot cutting, Spacing culling Treatment after root shoot cutting etc गरी व्यवस्थापन गरिएको थियो। व्यवस्थापन कार्यहरू गरिएका विरुवाहरू तपसिलमा उल्लेख गरे बमोजिका वितरण समेत गरिएको थियो।

रानीवनस्थित वन नर्सरी

तालिका १७: नर्सरीमा रहेका विभिन्न प्रजातिका विरुवाहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रजाति	संख्या (गोटा)	कैफियत
१	धुपी	१०००	
२	अम्बा	२१०००	
३	खमारी	४७०	
४	अमला	२११०	
५	पारिजात	४७०	
६	गुल्मोहर	१००	
७	बकाइनो	१००	
८	कागती	११२	
९	टाँकी	१३२४	
१०	पैयु	६३६०	
११	ओखर	१८८	
१२	तेजपात	१००	

क्र.सं.	प्रजाति	संख्या (गोटा)	कैफियत
१३	कल्की फुल	१४००	
१४	रिष्टा	१००	
१५	राजवृक्ष	५००	
१६	गुलाफ	५०	
१७	वरो	३१००	
१८	जाइफल	२६०	
१९	गोदावरी	४०	
२०	इपिल इपिल	१५१५०	
२१	कपुर	१५	
२२	लप्सी	३७	
जम्मा		५३९८६	

तालिका १८: यस आ.व.मा वितरण गरिएको विरुवाको विवरण

क्र.सं.	प्रजाति	संख्या (गोटा)	कैफियत
१	पैयु	५५०	
२	बकाइनो	७०	
३	लप्सी	३७	
४	अम्बा	१२९५	
५	बरो	२८७	
६	इपिलइपिल	१८०	
७	अमला	३७०	
८	रिट्ठा	१५	
९	कपुर	१५	
१०	धुपी	६४	
११	पारिजात	५४	
१२	कल्की	१२९	
१३	राजवृक्ष	५०	
१४	टाकी	२४	
१५	ओखर	१०	
१६	खमारी	१५	
१७	गुल्मोहर	१०	

क्र.सं.	प्रजाति	संख्या (गोटा)	कैफियत
१८	तेजपात	५०	
१९	गुलाब	१०	
२०	जाइफल	५०	
जम्मा		३२८५	

यस निकुञ्जका सम्बन्धित सेक्टर/रेञ्जपोष्ट/पोष्ट तथा उपभोक्ता समितिहरूसंग समन्वय र छलफल कार्य पश्चात मध्यवर्ती क्षेत्रमा रहेका खाली पर्ती जग्गा तथा वृक्षारोपण गर्न आवश्यक स्थलहरु पहिचान गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो। पहिचान गरिएका तपसिलका स्थानहरुमा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न गरियो। यस आ.व.मा सुन्दरीजल सेक्टर अन्तर्गत नयाँपाटी क्षेत्रमा र पानीमुहान क्षेत्र पञ्चकन्या मध्यवर्ती सामुदायिक वनमा विभिन्न प्रजातिका विरुवाहरु वृक्षारोपण सम्पन्न गरिएको थियो।

सुनौलो कालिजको विवरण

यस राष्ट्रिय निकुञ्जको नागार्जुन क्षेत्र अन्तर्गत रानीवनमा विगतदेखि नै संरक्षण गर्दै आईरहेका सुनौलो कालिजलाई संरक्षण तथा व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागको मिति २०८०/०९/११ को निर्णयानुसार रानीवनमा रहेका गोल्डेन कालिज (*Chrysolophus pictus*) भाले-३, पोथी-३ र सिल्भर कालिज (*Lophura nychtemera*) भाले-१ गरी जम्मा ७ (सात) वटा कालिजहरु पालन पोषण तथा व्यवस्थापन गर्न सदर चिडियाखाना, जावलाखेलमा पठाईएको थियो।

मृग अनुसन्धान केन्द्र, गोदावरी

नेपाल सरकारको मिति २०४८ साल मंसिर १६ गतेको निर्णयानुसार नेपाल सरकार र University of Sydney/Department of Animal Health को संयुक्त प्रयासमा वि.स. २०४९ माघमा ललितपुर जिल्लाको गोदावरीमा १० हेक्टर क्षेत्रफलमा मृग अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना भई २०५० साल पौषदेखि अनुसन्धान कार्य थालनी भएको तथा पछि विविध समस्याको कारण उक्त केन्द्रमा अनुसन्धान कार्य बन्द भएकाले सो स्थानमा रतुवा मृग तथा चित्तलहरु पालन गर्ने कार्य मात्र भएको थियो । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागको वार्षिक कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व. २०७२/०७३ मा सो स्थानमा रहेका २९ वटा चित्तल मृगलाई मिति २०७२/१२/०५ र २०७२/१२/११ गते

तत्कालीन पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष (हाल पर्सा राष्ट्रिय निकुञ्ज) मा र २०७२ वैशाखमा वन्यजन्तु सप्ताहको उपलक्ष्यमा ५ वटा रतुवा मृगलाई यस निकुञ्जको पानीमुहान क्षेत्रमा स्थानान्तरण गरिएको थियो ।

यस निकुञ्ज कार्यालय अर्न्तगत कर्मचारी खटी सो केन्द्रमा संरक्षण तथा सुरक्षाको व्यवस्था हुदै आईरहेकोमा हाल मृग अनुसन्धान केन्द्र जिर्ण तथा प्रयोग विहिन जस्तै भएकाले सो स्थानलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग मार्फत उद्धार केन्द्रको रुपमा परिणत गरी काठमाडौं उपत्यकामा हुने मानव-वन्यजन्तु द्वन्दबाट प्रभावित तथा टुहुरा वन्यजन्तुको संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग गर्न सकिने देखिन्छ ।

मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन

8

४.१. परिचय

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा यसको मध्यवर्ती क्षेत्रले नेपालको संरक्षित क्षेत्र प्रणालीमा मध्य पहाडी भूभागको पारिस्थिकीय प्रणालीको प्रतिनिधित्व गरेको छ। निकुञ्ज र मध्यवर्ती क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षण र व्यवस्थापनमा स्थानीय बासिन्दाको सक्रिय सहभागिता हासिल गर्न निकुञ्जसंग सिमाना जोडिएका काठमाडौँ जिल्लाको शंखरापुर, कागेश्वरी मनहरा, गोकर्णेश्वर, बुढानीलकण्ठ, टोखा, तारकेश्वर र नागार्जुन नगरपालिका गरी ७ वटा नगरपालिका, धादिङ जिल्लाको धुनिवेशी नगरपालिका, सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको मेलम्ची नगरपालिका गरी कुल ९ वटा नगरपालिका र नुवाकोट जिल्लाको शिवपुरी गाउँपालिका र ककनी गाउँपालिका गरी २ वटा गाउँपालिका गरी कुल ११ स्थानीय तहभित्र मध्यवर्ती क्षेत्र समावेश गरिएको छ। नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदले वि.सं. २०७२ फागुन १५ गते कुल क्षेत्रफल ११८.६१ वर्ग कि.मि. समावेश गरी मध्यवर्ती क्षेत्रको घोषणा गरेको थियो (मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणाको राजपत्र, अनुसूची-२)। मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र वन तथा बुट्यानले ढाकेको क्षेत्रफल २७.१७४ वर्ग कि.मि. (२३.२८५५), खेतीयोग्य जमिनले ८६.८९३ वर्ग कि.मि. (७४.४७५५) र अन्य प्रयोजनमा भू-उपयोग भएको जमिन २.६१६ वर्ग कि.मि. (२.२४५५) रहेको छ।

त्यसैगरी डिभिजन वन कार्यालय काठमाडौँ, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक र धादिङबाट प्राप्त अभिलेख अनुसार मध्यवर्ती क्षेत्र भित्र दर्ता गरेका ११३७.३२ हेक्टर क्षेत्रफल भएका ६५ वटा सामुदायिक वन (घरधुरी ४९२५), १०० हेक्टर क्षेत्रफल भएको एक वटा कबुलियती वन र १.८५ हेक्टर क्षेत्रफल भएको एक वटा धार्मिक वनको रूपमा संरक्षण, सदुपयोग र व्यवस्थापन गरिदै आएको छ। मध्यवर्ती क्षेत्रका मुख्य कार्यक्रमहरु संरक्षण, मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण र राहत वितरण, सामुदायिक

विकास, पर्यापर्यटन, आयआर्जन तथा सीप विकास र संरक्षण शिक्षा संचालन, आदि हुन्।

४.२. मध्यवर्ती क्षेत्र स्थापनाको उद्देश्य

- मध्यवर्ती क्षेत्रमा सामुदायिक वनको विकास र संरक्षण गरी मध्यवर्ती क्षेत्रका वासिन्दालाई आवश्यक पर्ने वन पैदावारहरु उपलब्ध गराउने।
- जैविक विविधतामा संरक्षण तथा मध्यवर्ती क्षेत्रका प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा स्थानीय समुदायलाई संलग्न गराउने।
- निकुञ्जले आम्दानी गरेको राजश्वको ३० देखि ५० प्रतिशत रकमबाट मध्यवर्ती क्षेत्रमा संरक्षण, सामुदायिक विकास, मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण, आयआर्जन, सिप विकास र संरक्षण चेतना अभिवृद्धि सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने र संरक्षण शिक्षा मार्फत चेतना अभिवृद्धि गर्ने।

४.३. चुनौती

- निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्र शिवपुरी र नागार्जुन गरी दुई छुट्टा छुट्टै खण्डमा विभाजित छ। सानो क्षेत्र र खण्डीकृत वासस्थानमा वन्यजन्तुको दीर्घकालीन संरक्षण गर्न कठिन छ।
- निकुञ्जलाई चारैतर्फबाट घना मानव बस्तीले घेरेको छ। वन्यजन्तु विचरण गर्ने जैविक मार्गहरुको अभाव रहेको छ। त्यसैले वन्यजन्तुहरु विच Gene Flow हुन नसकी भविष्यमा जीवजन्तु लोप हुदै जाने सम्भावना रहेको छ।
- निकुञ्जको सिमाना बाहिर नगन्य वन क्षेत्र रहेको छ। जमिनको गैर कृषि कार्यमा भू-उपयोग हुने क्रम बढ्दो छ। वन्यजन्तुले वालीनाली तथा पशुधनलाई पुर्याएको क्षति बापत माग अनुसारको राहत उपलब्ध गराउन सकिएको छैन यसबाट मानव वन्यजन्तु विच द्वन्द्व भई

प्रतिशोधको भावनाले जिवजन्तु मार्ने घटना बढ्न सक्ने देखिन्छ ।

- जलस्रोतको जथाभावी प्रयोग तथा जल प्रदुषण ।
- बढ्दो वन डढेलो ।
- निजी, पती, ऐलानी, सार्वजनिक जग्गा खार्ने, जग्गा प्लटिङ गरी वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर ।

४.४. मध्यवर्ती क्षेत्रको संरचना स्वरूप

मध्यवर्ती क्षेत्रमा विविध कार्यक्रम संचालन गर्न तथा संस्थागत विकास गर्नको लागि विद्यमान नियमानुसार मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समूह, मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता

समिति र मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति गरी जम्मा तीन तहको संगठनिक संरचना रहेको छ ।

४.५. मध्यवर्ती क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति, समूहहरूको विवरण

यस निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रको घोषणा भए पश्चात् शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३ बमोजिम ११ वटा उपभोक्ता समितिहरू गठन भई मिति २०७३/११/०४ मा मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति गठन भएको थियो । यस निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति अन्तर्गत ३०३ वटा उपभोक्ता समूह रहेको छ भने कुल १३०५२ घरधुरी आवद्ध रहेको छ ।

तालिका १९: उपभोक्ता समिति र समूहहरूको विवरण

सि.नं	समितिको नाम	गठन मिति	ठेगाना	घरधुरी संख्या	समूह संख्या	जनसंख्या			कार्यसमिति सदस्य संख्या		
						महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	सिन्धु शिवपुरी	२०७३-११-४	वागमती प्रदेशसिन्धुपाल्चोक हाईबुड, भोटेचौर	८७७	१८	२२२१	२३२४	४५४५	६	७	१३
२	मणिचुड कगेध्वारी	२०७२-११-४	वागमती प्रदेश काठमाडौं मणिचुड	१४९६	३२	३४५२	३३४३	६७९५	६	७	१३
३	सुन्दरीजल शिवपुरी	२०७३-११-४	वागमती प्रदेश काठमाडौं सुन्दरीजल	१४६२	४५	२३९९	२४७०	४८६९	६	७	१३
४	बिष्णु चपली	२०७२-११-४	वागमती प्रदेश काठमाडौं बूढानील-कण्ठ	११२६	१७	२७५५	२७५८	५५१३	६	७	१३
५	बौद्धेश्वर महादेव	२०७३-११-४	वागमती प्रदेश काठमाडौं जगात	१३७१	३५	३२०५	३८६४	७०६९	६	७	१३
६	गोलढुंगा जितपुरफेदी	२०७३-११-४	वागमती प्रदेश काठमाडौं गोलढुंगा जितपुरफेदी	१४६०	३४	३३४३	३५१७	६८६०	६	७	१३
७	इचंगु नारायण	२०७२-११-४	वागमती प्रदेश काठमाडौं इचंगु	११२८	३३	२३५०	२३८७	४७३७	६	७	१३
८	रामकोट भिमढुंगा	२०७३-११-४	वागमती प्रदेश धादिङ रामकोट भिमढुंगा	७८०	१७	१५७९	१७५१	३३३०	६	७	१३
९	ककनी ओखरपौवा	२०७३-११-४	वागमती प्रदेश नुवाकोट ककनी	१०५२	२७	२१६८	२१०५	४२७३	६	७	१३
१०	गुर्जे भञ्ज्याङ	२०७२-११-४	वागमती प्रदेश नुवाकोट सुनखानी	११३५	२५	२८०३	२९२३	५७२६	६	७	१३
११	चिसापानी शिवपुरी	२०७३-११-४	वागमती प्रदेश नुवाकोट चिसापानी	११६५	२०	२७७३	२९०७	५६८०	६	७	१३

४.६. मध्यवर्ती क्षेत्रमा सामुदायिक आधारित वन व्यवस्थापनको विवरण

मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र ६५ वटा सामुदायिक वन, ३ वटा कबुलियती वन र १ वटा धार्मिक वनको समुदायवाट व्यवस्थापन हुँदै आएको छ । दैनिक रुपमा आवश्यक पर्ने घाँस, दाउरा लगायतका दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु सामुदायिक वन क्षेत्रवाट आपूर्ति हुँदा निकुञ्जको वन क्षेत्रवाट वन पैदावार चोरी निकाशी कम भएको छ । मध्यवर्ती क्षेत्रमा दर्ता भएका निजी वनको संख्या शून्य भएको हुँदा यसको प्रवर्धन गरी मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन गर्नु पर्ने देखिन्छ । मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने सामुदायिक वन, धार्मिक वन र कबुलियती वनको विवरण अनुसूची-१६ मा रहेको छ ।

तालिका २०: मध्यवर्ती क्षेत्रमा रहेका वनहरुको विवरण

सि.नं	वनको प्रकार	संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	घरधुरी संख्या	जनसंख्या	कैफियत
१	सामुदायिक वन	६५	११३७.३२	४९२५	२५५९८	
२	कबुलियती वन	३	१००.०७	०	०	
३	धार्मिक वन	१	१.८५	०	०	
४	निजी वन	०	०	०	०	
जम्मा		६९	१२३९.२४	४९२५	२५५९८	

४.७. आ.व. २०८०/०८१ मा मध्यवर्ती क्षेत्रमा सञ्चालित कार्यक्रमहरुको प्रगति प्रतिवेदन

४.७.१ संरक्षण कार्यक्रम (३० प्रतिशत)

संरक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत पानीमुहान संरक्षण (१ वटा), मध्यवर्ती सामुदायिक वनको कार्ययोजना तथा विधान निर्माण तथा नवीकरण ५(पाँच) वटा, सामुदायिक वन संरक्षण कार्यक्रम ११(एघार) वटा, मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्युनिकरण तथा राहत वितरण ३(तिन)पटक र डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम (१२ पटक) गरि मध्यवर्ती क्षेत्रका विभिन्न उपभोक्ता समितिभित्र सम्पन्न गरियो ।

४.७.२ सामुदायिक विकास कार्यक्रम (३० प्रतिशत)

सामुदायिक विकास कार्यक्रम अन्तर्गत धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्र सुधार तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम ११ वटा मध्यवर्ती उपभोक्ता समितिको क्षेत्रमा सम्पन्न भएको थियो।

४.७.३ आय आर्जन तथा सिप बिकास कार्यक्रम (२० प्रतिशत)

यस कार्यक्रम अन्तर्गत मध्यवर्ती उपभोक्ता समिति/समूहका सदस्यहरुलाई सिलाई कटारड सम्बन्धी तालिम ११ (एघार) पटक र House wiring Training ११ (एघार) पटक सम्पन्न गरिएको थियो।

House Wiring तालिम

सिलाई कटारड तालिम

४.७.४ संरक्षण शिक्षा कार्यक्रम (१० प्रतिशत)

संरक्षण शिक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न मध्यवर्ती उपभोक्ता समूहका पदाधिकारीहरुलाई बचत ऋण सम्बन्धि तालिम/ पासबुक र प्रमाण पत्र छपाई (२०० पटक) र स्कूल शिक्षा कार्यक्रम ११(एघार)पटक संचालन गरी सम्पन्न गरिएको थियो । प्रशासनिक खर्च अन्तर्गत कार्यालय संचालन (तलब तथा अन्य प्रयोजन)मा खर्च गरी सम्पन्न गरिएको थियो ।

४.७.४ प्रशासनिक खर्च (१० प्रतिशत)

प्रशासनिक खर्च अन्तर्गत कार्यालय संचालन (तलब तथा अन्य प्रयोजन)मा खर्च गरी सम्पन्न गरिएको थियो ।

४.८. राहत वितरण

तलिका २१: निकुञ्ज कार्यालय मार्फत वितरण गरिएको राहतको विवरण

क्र.सं.	कार्यालयमा उपलब्ध भएको राहत रकम रु.	राहत रकम उपलब्ध गराइएको डिभिजन वन कार्यालय/ संरक्षित क्षेत्रको नाम	जम्मा खर्च रकम रु.
१	२६०२०१८७	शिवपुरी नागार्जुन रा.नि.	२,३८,०४,८३१
२		डिभिजन वन कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोक	१७,२०,०००
३		डिभिजन वन कार्यालय, काठमाण्डौ	२,५५,३५६
४		डिभिजन वन कार्यालय, सिन्धुपाल्चोक	२,५०,०००
५		डिभिजन वन कार्यालय, भक्तपुर	२०,०००
जम्मा			२,६०,२०,१८७

तालिका २२: वन्यजन्तुबाट भएको क्षेतीको राहतको विवरण

क्र.सं.	क्षतिको विवरण	जम्मा (रु)
१	सामान्य घाइते	२९४००
२	सख्त घाइते	१००३९२२
३	मानिस मृत्यु	०
४	पशुधनको क्षति	८०००
५	भण्डारण गरेको अन्नको क्षति	०
६	घरगोठको क्षति	०
७	अन्न बालिको क्षति	२४९७८८६५
जम्मा		२६०२०१८७

तालिका २३ : मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समिति अनुसारको राहत विवरण

सि.नं.	मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समितिको नाम	पिडित संख्या	माग रकम (रु)	सिफारिस रकम (रु)	कैफियत
१	मणिचुड मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समिति	१०२	९३१५००	६७५८००	
२	ककनी ओखरपौवा	३६१	७९३१७००	४६६६०००	
३	गुर्जेभञ्ज्याङ म.उ.स.	४०६	५६५७२००	४६७४८००	
४	गोलढुङ्गा जीतपुर म.उ.स.	२०	२३५०००	२३२५००	
५	विष्णु चपली म.उ.स.	११	९९५००	९८०००	
६	बौडेश्वर महादेव म.उ.स.	८५	७६६९५०	५७८३६०	
७	रामकोट भिमढुङ्गा छत्रेदेउराली म.उ.स.	३१६	४००५६५०	३४४२२१०	
८	चिसापानी म.उ.स.	३८४	४५६६९५०	४५२७१६१	
९	सिन्धु शिवपुरी म.उ.स.	६१०	४६१३३००	३९७०४००	
१०	सुन्दरीजल शिवपुरी म.उ.स.	१००	९८००००	८९१६००	
११	इचंगु नारायण म.उ.स.	६	६००००	४८०००	
जम्मा		२४०१	२९८४७७५०	२३८०४८३१	

तालिका २४ : निजि आवादीमा कटान भएको काठ तथा दाउराको विवरण

क्र.स.	प्रजाति	काठ (क्यु. फिट)	दाउरा (चट्टा)	कैफियत
१	उतिस	२३५७९	५	
२	चिलाउने	२१७		
३	लप्सी	२७७		
४	सौर	३		
५	मौवा	६३		
जम्मा		२४१३९	५	

पर्यटन र राजश्व

विशेष गरी छोटो पदयात्रा (हाईक), जलस्रोतको अवलोकन, चरा अवलोकन, साईकलिंग, अध्ययन अनुसन्धान लगायतका कार्यका लागि पर्यटकहरु निकुञ्ज भ्रमणका लागि आउने गर्दछन् । काठमाडौं उपत्यका देखि नजिक भएको हुँदा प्राय गरेर बिदाको दिनमा नेपाली पर्यटक बढी सँख्यामा साथै संरक्षण शिक्षाको उद्देश्यले समेत निजी तथा सरकारी विद्यालयका विद्यार्थीहरु निकुञ्ज अवलोकन भ्रमणमा आउने गर्दछन् । राष्ट्रिय निकुञ्ज घुम्न आएका नेपाली र विदेशी पर्यटक, सवारी साधन प्रवेश, दण्ड जरिवाना, रक क्लार्इम्विंग लगायतका साहसिक गतिविधि र अन्य विविध शीर्षकहरु गरी रु ६,०९,२१,५२२.४५ मात्र आर्थिक वर्ष २०८०/०८१मा राजश्व संकलन भएको थियो । यस वर्ष नेपाली पर्यटक ३,८०,७२० जना, सार्क देशका पर्यटक १,६८६ जना र अन्य विदेशी पर्यटक १०,४७६ जना गरी जम्मा ३,९२,८८२ जना पर्यटकहरुले निकुञ्जको भ्रमण गरेका थिए ।

तालिका २५ : पर्यटकहरुको सक्षिप्त विवरण

पर्यटक विवरण	पुरुष	महिला	जम्मा
नेपाली	२०३१३५	१७७५८५	३८०७२०
अन्य मुलुक	५३८७	५०८९	१०४७६
सार्क मुलुक	९२२	७६४	१६८६
जम्मा	२०९४४४	१८३४३८	३९२८८२

तालिका २६ : आ.व. २०८०/०८१ को पर्यटक आगमन

सि. नं.	महिना	इकाई	नेपाली			सार्क मुलुक			अन्य मुलुक			जम्मा		कुल जम्मा
			पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	
१	श्रावण	जना	१२२६६	१३७५५	२६०२१	३३	२७	६०	१६८	१५७	३२५	१२४६७	१३९३९	२६४०६
२	भाद्र	जना	१६२९६	१५०१८	३१३१४	५७	४५	१०२	२३२	१९७	४२९	१६५८५	१५२६०	३१८४५
३	आश्विन	जना	१७३९९	११७३८	२९१३७	३०	५७	८७	३१७	५०९	८२६	१७७४६	१२३०४	३००५०
४	कार्तिक	जना	१२५६६	९६९०	२२२५६	९६	७३	१६९	८८४	६५२	१५३६	१३५४६	१०४१५	२३९६१
५	मार्ग	जना	१०७०४	११७५४	२२४५८	३१	६५	९६	४९३	६२२	१११५	११२२८	१२४४१	२३६६९
६	पौष	जना	१५६२६	११२७७	२६९०३	१३१	७५	२०६	३३१	२६०	५९१	१६०८८	११६१२	२७७००
७	माघ	जना	१४०७५	१०१११	२४१८६	९३	३८	१३१	२९४	२४६	५४०	१४४६२	१०३९५	२४८५७
८	फाल्गुन	जना	१४१५०	९७७२	२३९२२	१२०	५७	१७७	५२४	४०२	९२६	१४७९४	१०२३१	२५०२५
९	चैत्र	जना	१७४९१	१३३२३	३०८१४	३६	८४	१२०	६२४	७०७	१३३	१८१५१	१४११४	३२२६५
१०	वैशाख	जना	१७२६०	१४४७१	३१७३१	६६	२५	९१	५४४	४०८	९५२	१७८७०	१४९०४	३२७७४
११	जेष्ठ	जना	२३७६९	२९२५५	५३०२४	७०	१३५	२०५	५४४	५४९	१०९३	२४३८३	२९९३९	५४३२२
१२	आषाढ	जना	३१५३३	२७४२१	५८९५४	१५९	८३	२४२	४३२	३८०	८१२	३२१२४	२७८८४	६०००८
	जम्मा	जना	२०३१३५	१७७५८५	३८०७२०	९२२	७६४	१६८६	५३८७	५०८९	१०४७६	२०९४४४	१८३४३८	३९२८८२

तालिका २७ : आ.व. २०५१/०५२ साल देखि हाल सम्मको पर्यटक विवरण

सि.नं.	आ.व.	पर्यटक संख्या	सि.नं.	आ.व.	पर्यटक संख्या
१	२०५१/०५२	१०८५०	१६	२०६६/०६७	१६७८३०
२	२०५२/०५३	२३१००	१७	२०६७/०६८	१४७९६३
३	२०५३/०५४	२७०००	१८	२०६८/०६९	१५४८४५
४	२०५४/०५५	२२२००	१९	२०६९/०७०	१६५९१०
५	२०५५/०५६	२२१००	२०	२०७०/०७१	१८०४६४
६	२०५६/०५७	२०५३९	२१	२०७१/०७२	१३८०८४
७	२०५७/०५८	२३८२६	२२	२०७२/०७३	१४३३५२
८	२०५८/०५९	३००९४	२३	२०७३/०७४	२०९७१७
९	२०५९/०६०	३६८४८	२४	२०७४/०७५	२२८७४३
१०	२०६०/०६१	३९०८४	२५	२०७५/०७६	१७४३३२
११	२०६१/०६२	४४५००	२६	२०७६/०७७	१०९२८९
१२	२०६२/०६३	४३८०४	२७	२०७७/०७८	९५४०७
१३	२०६३/०६४	८३३८५	२८	२०७८/०७९	१७२८०३
१४	२०६४/०६५	७४४१८	२९	२०७९/०८०	३३४१६६
१५	२०६५/०६६	११११५६	३०	२०८०/०८१	३९२८८२

तालिका नं. २८ : आ. व. २०८१/८१ को राजश्व विवरण

सि.नं.	राजश्व शीर्षक	विवरण	जम्मा रकम	कैफियत
१	११४१९	बाँडफाड हुने बाहेक अन्य स्रोतबाट प्राप्त मूल्य अभिवृद्धि कर	६९०७६९५.६८	
२	१४१५१	सरकारी सम्पतिको वहालबाट प्राप्त आय	१११७०४.९२	
३	१४२२४	परीक्षाशुल्क	२८०८१.११	
४	१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	६३०००	
५	१४२६४	वन क्षेत्रको अन्य आय	५०७६७९.००	
६	१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२२८००	
७	१४३१३	धरौटी सदरस्याहा	२८३०००	
८	३३३६१	वन क्षेत्रको रोयल्टी	५२९९७५६१.७४	
जम्मा			६,०९,२१,५२२.४५	

तालिका २९ : आ.व. २०६४/०६५ साल देखि हाल सम्मको राजश्व विवरण

सि.नं.	आ. व.	राजश्व विवरण	सि.नं.	आ. व.	राजश्व विवरण
१	२०६४/०६५	३०८३३१८	१०	२०७३/०७४	२३४९०४७७
२	२०६५/०६६	४६४६७०६	११	२०७४/०७५	२४३६४४२५
३	२०६६/०६७	५६७४५६७	१२	२०७५/०७६	३३१११४१९
४	२०६७/०६८	६६२२३५७	१३	२०७६/०७७	२४९१९१८१
५	२०६८/०६९	६६२२३५७	१४	२०७७/०७८	१४१८४२०२
६	२०६९/०७०	९४९०३५२	१५	२०७८/०७९	२९४८३८८.५९
७	२०७०/०७१	१०३११८३९	१६	२०७९/८०	४८१९५४२७.२४
८	२०७१/०७२	१६७३८७१५	१७	२०८०/८१	६०९२१५२२.४५
९	२०७२/०७३	१६१५९८४७			

અનુસૂચીહરુ

निकुञ्ज क्षेत्र घोषणाको राजपत्र

नेपाल राजपत्र

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ५१) काठमाडौं, फागुन ६ गते २०५८ साल (संख्या ४३)

भाग ३

श्री ५ को सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको सूचना

श्री ५ को सरकारले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२६ को बफा ३ को उपबफा (१) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको चार किल्ला भएको क्षेत्रलाई शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज घोषणा गरेको छ ।

चारकिल्ला

पूर्व: मणिवर लफबाट हुँदै जाने बाटो भई काठमाडौं, नुवाकोट तथा सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको साँघु चिसापानी डाँडासम्म ।

पश्चिम: नुवाकोट जिल्लाको नेउपाने गाउँको छेउ भएर साबिक ककनी कृषि फार्मको सीमाना हुँदै खानीखोला त्रिशुली जाने मोटर बाटो हुँदै पाँचमानेसम्म ।

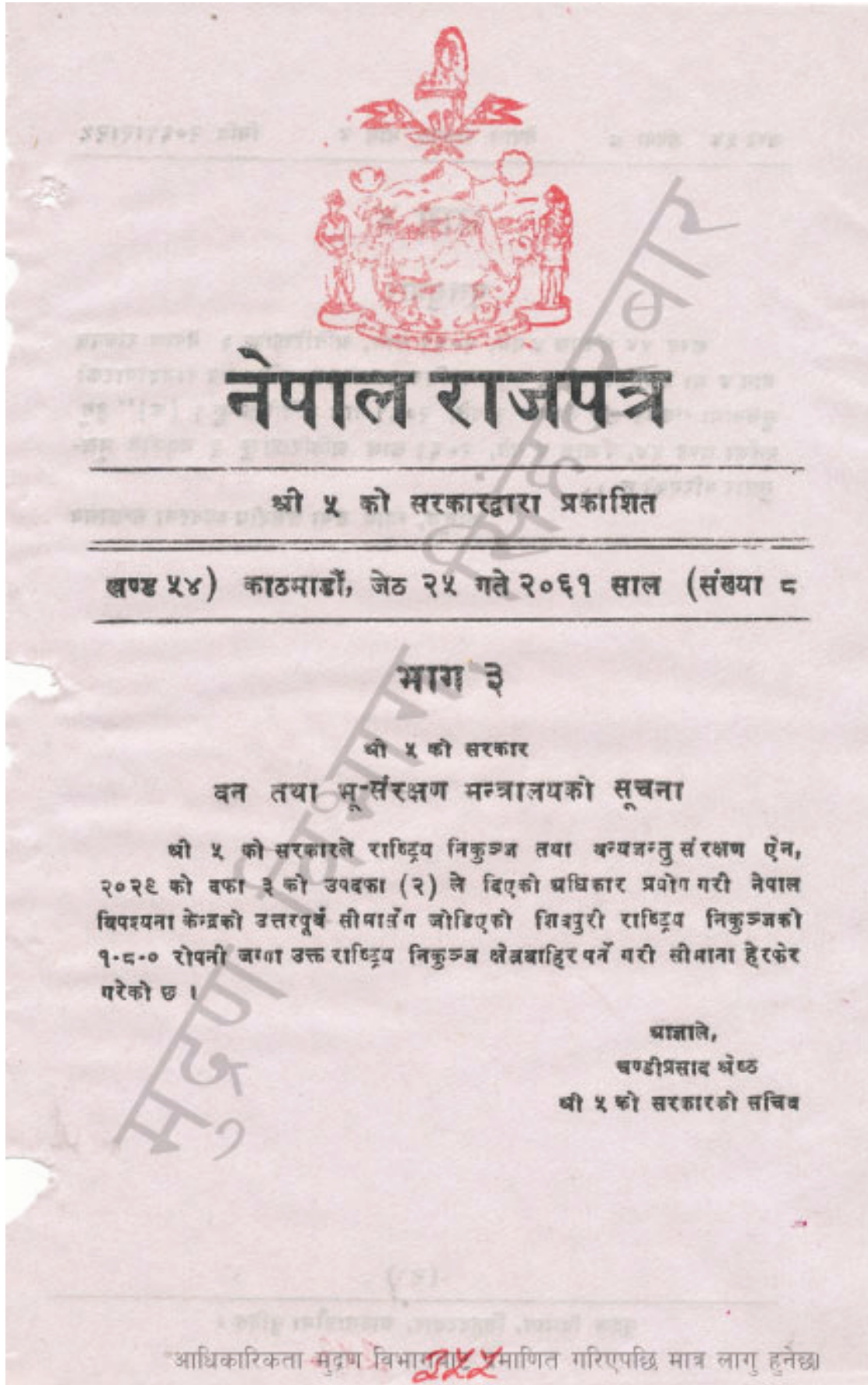
दक्षिण: पाँचमाने, डल्केडाप, अल्ले देवीस्थान हुँदै कटेरी आबादी छेउ हुँदै लामिठाने गाउँको छेउ, साँगलाको सिरान हुँदै झोर गाउँ, तैलुङ गाउँ छेउ बालुवा गाउँ विकास समिति वडा नं. ४ तारेभिरमा बनेको सडक मुनी हुँदै सुन्दरीजल र महाजुल, गागलफेदी काफ्लेडाँडा हुँदै मणिवरबाट बज्रयोगिनी जाने ठाडो बाटोसम्म ।

उत्तर: नेउपाने गाउँको सिरान हुँदै खरी भञ्ज्याङ्ग, गुरुङ गाउँ सिरान, गुर्जे, अर्खौलि, सिकेदार गाउँ हुँदै भोर्ताङ्ग डाँडा हुँदै हुँदै जाने बाटोसम्म ।

खण्ड ३३, संख्या १०, मिति २०४० साल असार ६ गतेको नेपाल राजपत्र भाग ३ मा प्रकाशित यस मन्त्रालयको सूचना खारेज गरिएको छ ।

आज्ञाले,
जग्गीप्रसाद श्रेष्ठ
श्री ५ को सरकारको सचिव

सूचना विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौंमा मुद्रित ।
आधिकारिकता मुद्रण घमोसबाट प्रमाणित गरिएको छ । मात्र लागु हुनेछ ।

अण्ड ५८ संख्या ४५ नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०६५।११।१२

नेपाल सरकार

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको सूचना

नेपाल सरकारले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२६ को दफा ३ को उपदफा (१) र (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी अण्ड ५१, संख्या ४३, मिति २०५८।११।६ को नेपाल राजपत्र भाग ३ मा प्रकाशित सूचना बमोजिम घोषित शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्जको चार किल्लामा देहाय बमोजिमको चार किल्ला भएको क्षेत्रलाई थप क्षेत्रको रूपमा घोषणा गरी सो राष्ट्रिय निकुञ्जको नाम शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नामाकरण गरेको छ ।

चार किल्ला

- पूर्वः डुम्रनीपानी, बालाजु बाईपास, बालाजु उद्यान, गोलढुङ्गा गाउँ विकास समितिको आवादि ।
- पश्चिमः थुम्की, डमडमे, ककरे गाउँ, गैरी गाउँ, सानो गाउँमा रहेको नागार्जुन पर्वाल र घादिङ्ग जिल्ला छत्रे देउराली गाउँ विकास आवादि ।
- उत्तरः तीलखोरिया, डाँडागाउँ, ठूलो गाउँ, चिपालिवो, मङ्खु ढोका, वैखु, नाखनडोलमा रहेको नागार्जुनको पर्वाल र काठगाउँ जिल्लाको जितपुर फेदी र गोलढुङ्गा गाउँ विकासको समिति आवादि ।
- दक्षिणः थाप्ले गाउँ, मिरकोट नयाँ गाउँ, बद्रोडाँडा, नाराणस्थान, इचेंगु, गाँको, रानीवन, टण्डोल गाउँमा रहेको नागार्जुन पर्वाल ।

आज्ञाले,

डा. उदय राज शर्मा

नेपाल सरकारको सचिव

(२६)

मुद्रण विभाग, सिंहदरवार, काठमाडौँमा मुद्रित । मूल्य रु. १५।-

गो.प्र.उ.न. १६।०६२।६३

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणाको राजपत्र

नेपाल राजपत्र

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ६५) काठमाडौं चैत १५ गते, २०७२ साल (संख्या ५०)

भाग ५
नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको सूचना

नेपाल सरकारले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा ३क, ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको चारकिल्ला भएको ११८ वर्ग किलोमिटर ६९.६९ क्षेत्रलाई शिवपुरीनागार्जुन- राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा गरेको छ ।

चार किल्ला

पूर्व: नुवाकोट जिल्ला, तलाखु गाउँ विकास समितिको पाटी भन्ज्याङ्गबाट बाटैबाटो सान्दन टोल, हैबुङ्ग महादेवस्थान माध्यामिक विद्यालय, गुरुङ्ग गाउँ र सोती खोलाको दोभान हुँदै भोटेचौर गाउँ विकास समितिको मुल कुलो र मेलम्ची मार्ग जोडिने स्थानसम्म। त्यहीबाट खवासे टोललाई भित्र पारी भुमथान डाँडा र मेलम्ची जाने मोटर बाटैबाटो काठमाडौं जिल्ला चौकी भन्ज्याङ्ग, छिरिङ्ग खोला हुँदै घटेखोला दोभानसम्म। त्यहीबाट झुलेखोला हुँदै चौकी भन्ज्याङ्गबाट धारा

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ। १४०३

खण्ड ६५) संख्या ५० नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०७२/१२/१५

भन्ज्याङ्ग जाने बाटैबाटो धारा भन्ज्याङ्ग, लामा नाच्ने डाँडा, शैले खोला हुँदै शंखरापुर र कागेश्वरी मनहरा नगरपालिकाको सिमानामा पर्ने मणिलिङ्गेश्वर महादेव खोला दोभानसम्म।

पश्चिम: काठमाडौं र धादिङ्ग जिल्लाको सिमानामा पर्ने महेशनारायण खोलाबाट भीमदुङ्गा लामिडाँडा सडक हुँदै भन्ज्याङ्ग पोखरीसम्म। त्यहाँबाट सिरानचौर खोला, घट्टे खोला, डाँडेबेसि हुँदै कोल्पु र नागडोल खोला दोभानसम्म। त्यहाँबाट पुरानो गोरेटो बाटो हुँदै डाँडागाउँलाई भित्र पारी महालक्ष्मी मन्दिर हुँदै कोल्पु खोलाको पुलसम्म। त्यहाँबाट सिधै खोलैखोला काउले भन्ज्याङ्ग, स्वरा खोला, थानसिङ्ग गाउँको सिरान हुँदै ठुलो छहरे खोलामा थानपति जाने पुरानो बाटो जोडिएको स्थानसम्म।

उत्तर: नुवाकोट जिल्ला, थानपति गाउँ विकास समितिको ठुलो छहरे खोलाबाट थानपति जाने गोरेटो बाटैबाटो थानपति मन्दिर र मोक्तान गाउँ, कोटबोक गाउँलाई भित्र पारेर पाण्डे टोल जाने मोटर बाटैबाटो पाण्डे टोल, गुर्जे खोला दोभान र समुन्द्रादेवी मन्दिरसम्म। त्यसपछि लम्बे खोला, मोहोरबोक घट्ट, देउराली चियानडाँडाको टुप्पोबाट सिक्रे खोला र लिखु खोलाको नरसिंहघाट हुँदै तलाखु गाउँ विकास समिति को पाटी भन्ज्याङ्गसम्म।

दक्षिण: काठमाडौं जिल्ला, शंखरापुर र कागेश्वरी मनहरा नगरपालिकाको सिमानामा पर्ने मणिलिङ्गेश्वर महादेव खोला दोभानबाट भोर्लेटार गाउँ जाने मोटर बाटैबाटो धुले पुल, गागलफेदीबाट नयाँपाटी जाने बागमती नदी पुल, नयाँपाटीको चण्डिकाश्वरी माध्यमिक विद्यालय हुँदै ठोका भन्ज्याङ्ग र सुर्यमति खोला दोभानसम्म। त्यहाँबाट सिधै कौडेलको डाँडाको सिरान हुँदै माईलो भोटेको दुधो, निलकण्ठ रुद्रेश्वर महादेव मन्दिर र खोल्सो हुँदै रुद्रेश्वर महादेव मन्दिरसम्म। त्यहाँबाट खोलैखोला महादेवखोला पुल र जय भद्रकाली निम्न माध्यमिक विद्यालय, ज्याम्ले खोला हुँदै मुहानपोखरी र तौलुङ्ग जाने बाटो छुट्टिने दोसाँधसम्म। त्यहाँबाट

१४०४

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

खण्ड ६५) संख्या ५० नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०७२/१२/१५

पन्चेधर महादेव मन्दिर, छोलिङ्ग गुम्बा, विष्णुमती नदी हुँदै लुडे खोला दोभानसम्म। त्यहाँबाट सिधै टोखा गणेश मन्दिर र सपनातिर्थ खोला भएर टोखा छहरे मार्ग हुँदै साडला जाने मोटर बाटोको दोसौंघसम्म। त्यहाँबाट जीतपुरफेदी जोड्ने मोटर बाटो हुँदै तीनपिप्ले बजार र थानागढी हुँदै कृष्ण प्रणामी मन्दिरसम्म। त्यहाँबाट घ्याम्पेखोलाको पुछार हुँदै फुयालथोक गाउँलाई भित्र पारेर घारी खोल्सो हुँदै गोलदुङ्गाको नागार्जुन माध्यमिक विद्यालय र नागिन खोल्सी हुँदै लोलाङ्ग पुल तरेर बाटैबाटो पुरानो गुहेश्वरी मन्दिर हुँदै लखः पातः निकुञ्ज सिमानासम्म। त्यसपछि नागार्जुन नगरपालिकाको निकुञ्ज सिमानामा रहेको टाँडल सिद्धी गणेश मन्दिरबाट मोटर बाटो हुँदै डल्लेको चोक, नसिढोकाको दोबाटो, तीनघरे तल्लो चोक, गैरीगाउँ, हलचोक हुँदै सिधै भद्रमती खोलाको कल्भर्ट र त्यस खोलैखोला माथितर्फ डाँडागाउँबाट जोडिने खोल्सोसम्म। त्यहाँबाट सिधै माथि खोल्सो हुँदै सेतो गुम्बा जाने मोटर बाटोसम्म। त्यहाँबाट बन क्षेत्र र आवादी जमिनको सिमाना हुँदै साखाहिटी खोल्सोसम्म। त्यहाँबाट मोटर बाटैबाटो सिद्धेश्वर महादेव मन्दिर हुँदै भीमदुङ्गा भीमसेनस्थान मन्दिर र भीमदुङ्गा लामिडाँडा सडक महेश नारायण खोलामा जोडिएको स्थानसम्म।

आज्ञाले,
उदय चन्द्र ठाकुर
नेपाल सरकारको सचिव

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

१४०५

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना

(रकम रु. लाखमा)

क्र.स.	क्रियाकलापको विवरण	खर्च शिर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	बजेट
अ) पुजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू								
११.१.२.१३७	अधुरो पर्यटक सूचना केन्द्र निर्माण	३१११२	वटा	१.०	२.२८	३०.०	१.०	२४.९८
११.३.७.३	ल्यापटप खरिद	३११२२	वटा	१.०	०.०८	१.०	१.०	१.०
११.३.७.४	डेस्कटप कम्प्युटर खरिद	३११२२	सेट	१.०	०.०८	१.०	१.०	१.०
११.३.७.९७	प्रिन्टर (मल्टिफंक्सनल) खरिद	३११२२	वटा	२.०	०.०८	१.०	१.०	१.०
११.६.१३.१४	कार्यालयको लागि फर्निचर खरिद	३११२३	पटक	१.०	०.०८	१.०	१.०	१.०
११.४.३.२	डिहलो नियन्त्रणका लागि अग्निरक्षा निर्माण	३११५१	कि.मि.	५.०	०.३८	५.०	५.०	५.०
११.४.५.२	पर्यटक पदमार्ग निर्माण	३११५१	कि.मि.	१०.०	०.७६	१०.०	१०.०	९.९४
११.४.७.३	कलभर्ट निर्माण	३११५१	वटा	१.०	०.३८	५.०	१.०	५.०
११.४.१६.१	खानेपानी निर्माण (पाईप जडान)	३११५६	वटा	५.०	०.१९	२.५	५.०	२.५
११.४.१६.४	खानेपानी मुहान संरक्षण तथा व्यवस्थापन	३११५६	वटा	१.०	०.३८	५.०	१.०	५.०

क्र.स.	क्रियाकलापको विवरण	खर्च शिर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	बजेट
११.४.१७.५६.१	मेणजाली सहित तारवार निर्माण	३११५७	कि.मि.	३.०	३.४२	४५.०	३.०	४५.०
११.४.१७.५८	पोष्टमा सोलार जडान	३११५७	वटा	५.०	०.३८	५.०	५.०	५.०
११.४.१७.६१	पर्यटक विश्रामस्थल निर्माण	३११५७	वटा	२.०	०.७६	१०.०	२.०	१०.०
११.४.१७.९५	वन्यजन्तु पक्राउका होलिड केज निर्माण	३११५७	वटा	२.०	०.२३	३.०	२.०	३.०
११.४.१७.३१२	सामुदायिक वनको विधान/कार्ययोजना नविकरण	३११५७	वटा	१०.०	०.३८	५.०	९.०	४.५
११.४.१७.३१७	ग्यबियन सहितको ढुंगा वाल निर्माण	३११५७	कि.मि.	०.५	०.३८	५.०	०.५	५.०
११.४.२२.३	साईनबोर्ड/सूचना बोर्ड निर्माण	३११५९	वटा	१५.०	०.२३	३.०	१५.०	३.०
११.४.२२.१४	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	३११५९	वटा	१.०	०.३८	५.०	१.०	५.०
११.४.२२.१९	रिटेनिड वाल निर्माण	३११५९	क्षेत्र	२.०	०.७६	१०.०	२.०	७.४१
११.४.२२.२१	कम्पाउण्ड वाल निर्माण	३११५९	मिटर	१००.०	१.१४	१५.०	१००.०	९.१८
११.५.५.२	गोरेटो बाटो मर्मत	३११७१	कि.मि.	१५.०	०.५७	७.५	१५.०	७.४९
११.५.५.३	पर्यटक मार्ग मर्मत तथा स्तरोन्नती	३११७१	कि.मि.	१०.०	०.३८	५.०	१०.०	४.९८
११.५.१६.२	खानेपानी मर्मत (पाईप जडान)	३११७१	वटा	५.०	०.३८	५.०	५.०	४.९९
११.५.१७.९	साइनबोर्ड/सूचना बोर्ड मर्मत	३११७१	वटा	२५.०	०.१९	२.५	२५.०	२.४९

क्र.स.	क्रियाकलापको विवरण	खर्च शिर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	बजेट
११.५.१७.१०	पर्यटक टिकट काउण्टर मर्मत सुधार	३११७१	वटा	४.०	०.१५	२.०	४.०	२.०
११.५.१७.११	प्रतिशालय/गोल घर मर्मत	३११७१	वटा	४.०	०.१५	२.०	४.०	१.९९
११.५.२२.३	पोष्ट भवन मर्मत	३११७१	वटा	५.०	०.३८	५.०	५.०	५.०
११.५.२२.५	सूचना केन्द्र मर्मत	३११७१	वटा	१.०	०.२३	३.०	१.०	२.९९
११.५.२२.७	बन्दीगृह मर्मत सूधार	३११७१	वटा	१.०	०.१५	२.०	१.०	२.०
११.५.२२.१०	शौचालय मर्मत	३११७१	वटा	५.०	०.१९	२.५	५.०	२.५
११.५.२२.११	बिजुली वाइरिंग मर्मत	३११७१	वटा	४.०	०.१५	२.०	४.०	२.०
११.५.१७.४२	निकुञ्जको सिमाना पर्खाल मर्मत	३११७१	कि.मि.	४.०	१.५२	२०.०	४.०	११.१९
११.५.१७.४६	छयाङ्ग गोलफु थोटोड बारी वन्यजन्तु नियन्त्रण, दुप्चेधर ४, नुवाकोट	३११७१	पटक	१.०	३.७७	४९.७	०.०	०.०
११.५.१७.४७	देउराली उदिन ढुङ्गा गुम्जचौर वन्यजन्तु नियन्त्रण, दुप्चेधर ७, नुवाकोट	३११७१	पटक	१.०	१.९	२५.०	०.०	०.०
	क) पुजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरूको जम्मा				२२.८६	३००.७		२०३.१३
आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू								
२.९.४.४	संरक्षणमा खटिने संरक्षित क्षेत्रका कर्मचारीहरूको जोखिम बीमा	२२२१४	जना	११६.०	०.२२	२.९	११६.०	२.२९
२.६.३.४९	कर्मचारी/सेनालाई वन्यजन्तु उद्धार एवं ऐन नियम सम्बन्धी पुनर्ताजिकी तालिम	२२५११	पटक	१.०	०.०८	१.०	१.०	१.०

क्र.स.	क्रियाकलापको विवरण	खर्च शिर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	बजेट
२.६.६.१२	सरोकारवाला निकायहरूसंगको समन्वय बैठक/ गोष्ठी	२२५१२	पटक	२.०	०.०८	१.०	२.०	१.०
२.६.६.१९	सामुदायिक वन व्यवस्थापन तालिम /गोष्ठी	२२५१२	पटक	१.०	०.०८	१.०	१.०	१.०
२.७.५.६	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका प्रकाशन	२२५२२	संख्या	१००.०	०.०८	१.०	१००.०	१.०
२.७.५.८	संरक्षण सम्बन्धी संचार माध्यमबाट प्रचार प्रसार	२२५२२	महिना	१२.०	०.०५	०.६	९.०	०.६
२.७.५.४६	ईको क्लव संचालन सहयोग	२२५२२	वटा	४.०	०.०८	१.०	४.०	१.०
२.७.२१.३	खर्क व्यवस्थापन	२२५२२	हेक्टर	१५.०	०.२३	३.०	१५.०	२.९९
२.७.२१.६	अतिक्रमण नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन	२२५२२	हेक्टर	१०.०	०.१५	२.०	५.०	२
२.७.२१.७	बरामद वन पैदावार व्यवस्थापन	२२५२२	पटक	३.०	०.०४	०.५	३.०	०.५
२.७.२१.८	आखेटोपहार व्यवस्थापन	२२५२२	पटक	१.०	०.०४	०.५	०.२५	०.५
२.७.२१.१०	चोरी शिकार नियन्त्रण स्विप अपरेसन	२२५२२	पटक	४.०	०.१५	२.०	३.०	२
२.७.२१.१७	पर्यटकिय क्षेत्रको फोहोर मैला व्यवस्थापन (सरसफाई)	२२५२२	पटक	८.०	०.१५	२.०	६.०	२
२.७.२१.२८०	वन डेढेलो व्यवस्थापन	२२५२२	प्याकेज	१.०	०.१७	२.३	०.५	२.३
२.७.२१.२८१	टुहुरा तथा समस्याग्रस्त वन्यजन्तु उद्धार तथा व्यवस्थापन	२२५२२	महिना	१२.०	०.०९	१.२	६.०	१.२
२.७.२१.२५२	सुराकी व्यवस्थापन	२२५२२	पटक	१२.०	०.१४	१.८	४.०	०.५२

क्र.स.	क्रियाकलापको विवरण	खर्च शिर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	बजेट
२.७.२५.१८	वन्यजन्तुबाट दुहुरा बनाइएका बालबालिकालाई छात्रवृत्ति	२२५२२२	जना	१०.०	०.०८	१.०	०.०	०.०
२.७.२५.१७	मुद्दा अनुसन्धान तथा तहकिकात	२२५२२२	पटक	१२.०	०.१४	१.८	९.०	१.८
२.७.२७.५	संरक्षित क्षेत्रभित्र लाग्ने मेला व्यवस्थापन	२२५२२९	पटक	१.०	०.०४	०.५	१.०	०.५
७.२.८.१	वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत सहयोग	२७२१२	निरन्तर	१.०	१९.७८	२६०.२१	१.०	२६०.२
	ख) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरुको जम्मा				२१.८७	२८७.५१		२८४.०६
	ग) कार्यक्रम तर्फको जम्मा (क + ख)				४४.७०	५८८.२१		४८७.१९
	प्रशासनिक खर्च				५५.३०	७२७.५६		६१०.५५
	कुल जम्मा खर्च (ग + प्रशासनिक खर्च)				१००.०	१३१५.५६		१०९७.७४

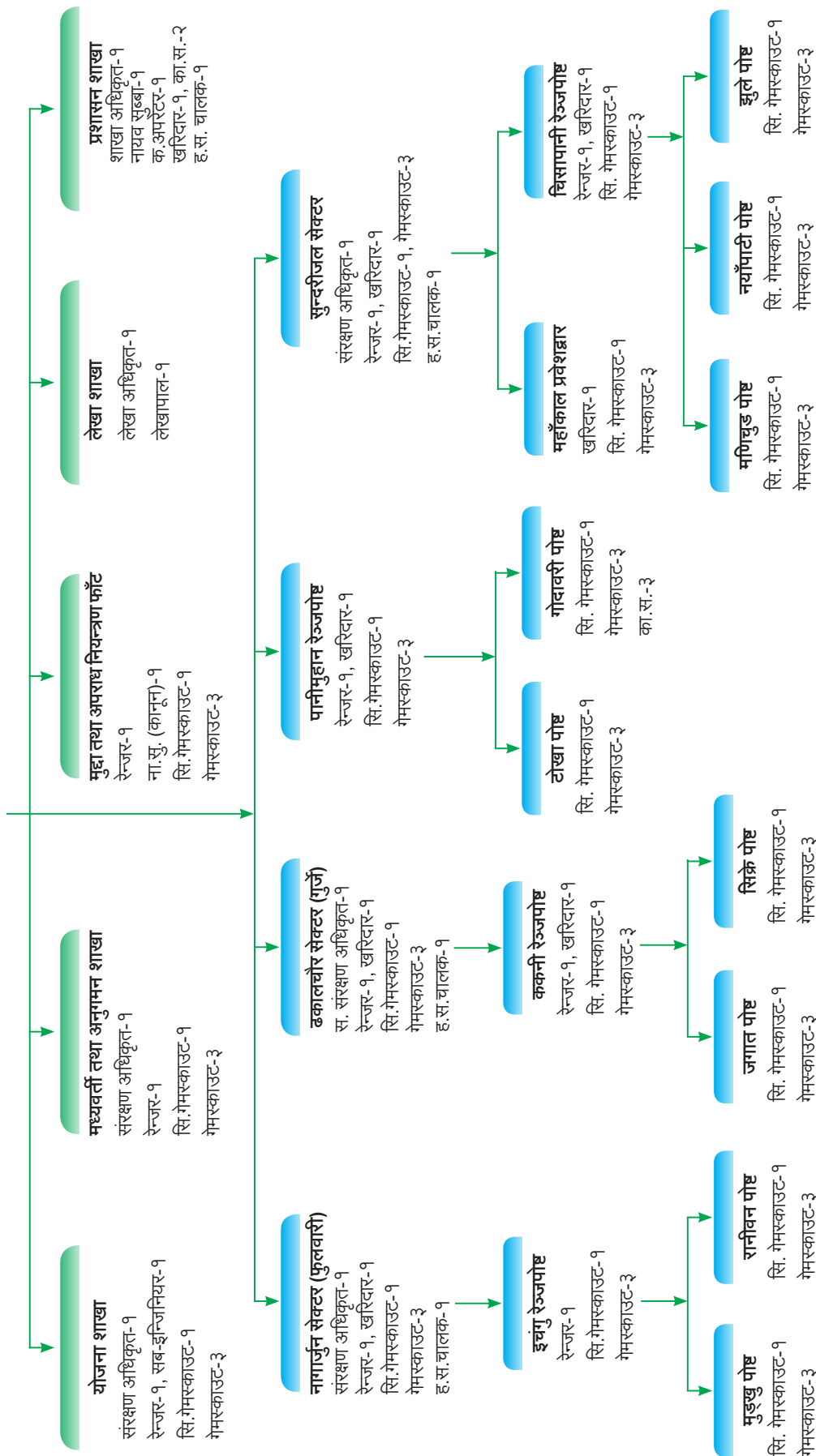
अनुसूची - ४

आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग आयोजना

संरक्षण कार्यक्रम (३०%)	ईकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
		परिमाण	बजेट (रु.लाखमा)	परिमाण	बजेट (रु.लाखमा)
वन संरक्षण कार्यक्रम	वटा	११	४.४	११	४.४
वन्यजन्तु प्रभावित क्षेत्रमा वैकल्पिक खेती प्रवर्धन	वटा	११	६.६	११	६.६
खानेपानी तथा जलाधार क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवस्थापन	वटा	२	०.८	२	०.८
मध्यवर्ती सामुदायिक वनको कार्ययोजना तथा विधान निर्माण तथा नविकरण	वटा	८	२.८	८	२.८
मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण तथा राहत वितरण	वर्षभरि	१	१०.६	१	१०.६
वन डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धि अन्तरक्रिया गोष्ठी	पटक	१२	४.८	१२	४.८
सामुदायिक विकास (३०%)					
धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्र सुधार तथा व्यवस्थापन	वटा	११	५.५	११	५.५
पर्यटकीय मार्ग सुधार/स्तरोव्रति	वटा	३	४.५	३	४.५
भू-क्षय तथा पहिरो रोकथाम नियन्त्रण कार्यक्रम	वटा	११	११	११	११
सामुदायिक भवन निर्माण	वटा	१	९	१	९
आय आर्जन तथा सिप विकास (२०%)					
सिलाई काटाई तथा हाउस वायरिंग	वटा	११	६.६	११	६.६
समुहका पदाधिकारीहरुलाई वचत ऋण सम्बन्धि तालिम/पासबुक र प्रमाण पत्र छुपाई		२००	६.८	२००	६.८
होमस्टे तथा पर्यटन प्रवर्धन	पटक	११	६.६	११	६.६
संरक्षण शिक्षा (१०%)					
संरक्षण सम्बन्धि स्कूल शिक्षा कार्यक्रम	पटक	११	३.३	११	३.३
समूह तथा समितिका पदाधिकारीहरुलाई संरक्षण सम्बन्धि अन्तरक्रिय	पटक	१०	२.३	१०	२.३
सामुदायिक वन व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम	पटक	११	४.४	११	४.४
प्रशासनिक खर्च (१०%)	वटा	१	१०	१	१०
जम्मा		३२६	१००	३२६	१००

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रीय निकुञ्जको सांगठनिक संरचना

वार्षिक संरक्षण अधिकृत १

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको स्वीकृत कर्मचारी दरबन्दी विवरण

क्र.सं.	पद	श्रेणी वा तह	सेवा	समूह	दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	कैफियत
१	वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत	रा.प. द्वितीय	नेपाल वन सेवा	नेशनल पार्क एण्ड वाईल्ड लाईफ	१	१	०	
२	संरक्षण अधिकृत	रा.प. तृतीय	नेपाल वन सेवा	नेशनल पार्क एण्ड वाईल्ड लाईफ	५	५	०	
३	लेखा अधिकृत	रा.प. तृतीय	नेपाल प्रशासन	लेखा	१	०	१	
४	शाखा अधिकृत	रा.प. तृतीय	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	१	१	०	
५	नायब सुब्बा	रा.प.अनं.प्रथम	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	१	१	०	
६	नायब सुब्बा (कानून)	रा.प.अनं.प्रथम	नेपाल न्याय सेवा	कानून	१	०	१	
७	लेखापाल	रा.प.अनं.प्रथम	नेपाल प्रशासन	लेखा	१	१	०	
८	रेञ्जर	रा.प.अनं.प्रथम	नेपाल वन सेवा	नेशनल पार्क एण्ड वाईल्ड लाईफ	१०	१०	०	
९	कम्प्युटर अपरेटर	रा.प.अनं.प्रथम	नेपाल विविध सेवा		१	०	१	
१०	सब ईन्जिनियर	रा.प.अनं.प्रथम	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल/जनरल	१	१	०	
११	खरिदार	रा.प.अनं.द्वितीय	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	८	५	३	
१२	सिनियर गेमस्काउट	रा.प.अनं.द्वितीय	नेपाल वन सेवा	नेशनल पार्क एण्ड वाईल्ड लाईफ	१६	१६	०	
१३	सि. गेमस्काउट	रा.प.अनं. तृतीय	नेपाल वन सेवा	नेशनल पार्क एण्ड वाईल्ड लाईफ	३	०	३	
१४	गेमस्काउट	श्रेणीविहिन	नेपाल वन सेवा	नेशनल पार्क एण्ड वाईल्ड लाईफ	५७	५१	६	६ लोकसेवा आयोगमा माग गरिएको, काजमा कार्यरत ३
१५	हलुका सवारी चालक	श्रेणीविहिन	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	मेकानिकल	४	३	१	करार सेवाबाट पदपूर्ति
१६	कार्यालय सहयोगी	श्रेणीविहिन	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	५	५	०	करार सेवाबाट पदपूर्ति
	जम्मा				११६	१००	१६	

अनुसूची-७

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयमा हालसम्मका प्रमुखहरुको नामावली

क्र.स	पद	नाम, थर	अवधि		कैफियत
			देखि	सम्म	
१	निमित्त प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री वेद कुमार ढकाल	२०५८।११।०६	२०५९।०२।१३	काज
२	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री फणिन्द्रराज खरेल	२०५९।०२।१४	२०६१।१२।१५	
३	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री मेघ बहादुर पाण्डे	२०६१।१२।१६	२०६४।०५।०६	
४	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री पुरन भक्त श्रेष्ठ	२०६४।०५।०९	२०६५।१०।०३	
५	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री तुलसीराम शर्मा	२०६५।१०।०५	२०६५।१२।०५	काज
६	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री पुरन भक्त श्रेष्ठ	२०६५।१२।०६	२०६६।०३।१९	
७	निमित्त प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री मनोज कुमार शाह	२०६६।०३।२१	२०६६।०८।२७	
८	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री गोपाल प्रकाश भट्टराई	२०६६।०८।२८	२०७१।०५।३०	
९	का.मु. प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री किशोर कुमार मेहता	२०७१।०७।०९	२०७२।०५।०२	
१०	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री कमलजङ्ग कुँवर	२०७२।०६।२७	२०७५।०८।०३	
११	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री डिल बहादुर पुर्जा पुन	२०७५।०८।०९	२०७७।०७।१४	
१२	प्रमुख संरक्षण अधिकृत	श्री लक्ष्मण प्रसाद पौड्याल	२०७७।०७।१७	२०८०।०२।२२	
१३	वरिष्ठ संरक्षण अधिकृत	डा. गणेश पन्त	२०८०।०२।२२	हाल सम्म	

अनुसूची - ८

आ. व. २०८०/०८१ मा खानेपानी मर्मतको अनुमति विवरण

क्र.सं.	खानेपानी उपभोक्ता समिति/ आयोजनाको नाम	ठेगाना		मध्यवर्ती उपभोक्ता समिति	सेक्टर	अनुमति प्रदान गरेको मिति			लाभान्वित घरघुरी संख्या	नयाँ / मर्मत	जी. पी. एस.		कैफियत
		जिल्ला	पालिका	वडा नं.		साल	महिना	गते			x	y	
१	नेपाल विपश्यना केन्द्र	काठमाण्डौ	बुढानील- कण्ठ	१		२०८०	०५	१५		मर्मत	N२७७९१५९	E०८५३७३१६	पुरानो पाइपला- इन हटारइ नयाँ जडान
२	बाटुले सिम खानेपानी व्यवस्थापन समिति	काठमाण्डौ	गोकर्णेश्वर	३	सुन्दरीजल शिवपुरी	२०८०	०८	२७	४००	निर्माण	३४२५३९	३०७४१४७	
३	चिसैनी बृहत खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	बुढानील- कण्ठ	५	विष्णु चपली	२०८०	०९	२२	२००	मर्मत	२७७७९१२९३	८५.३६०७८८	६३ mm पाइपला- इन १.५ कि.मि विस्तार
४	जितपुर गैरी गाउँ खानेपानी तथा सरस- फारइ मूल उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	तारकेश्वर	३	गोलढुंगा जीतपुर	२०८०	१०	२	२५०	निर्माण	२७७७३०	८५१६५१	१ इन्च पाइप- लाइन १.५ इकि. मि विस्तार
५	भण्डारे खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	टोखा	१	बौद्धेश्वर महादेव	२०८०	१०	१४	३०	निर्माण	३३५७३९	३०७६९४६	
६	स्वर्णिम विहानी उपभो- क्ता समिति	काठमाण्डौ	तारकेश्वर	१	बौद्धेश्वर महादेव	२०८०	१०	१४		निर्माण	३३४५६९	३०७६४९४	
७	मणीचुड बृहत खानेपानी तथा सरसफारइ उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	शंखरापुर	८	मणिचुड कापोश्वरी	२०८०	१२	०६	१५०	निर्माण/मर्मत	३४९२४६ ३४९२४४ ३४९०३६	३०७०७०८ ३०७०७२५ ३०७०६६८	
८	बूढानीलकण्ठ खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	बूढानील- कण्ठ	५	विष्णु चपली	२०८०	१२	०९	९०	मर्मत	३३७९९३	३०७५५७८	
९	बूढानीलकण्ठ खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	बूढानील- कण्ठ	३	विष्णु चपली	२०८१	१२	०९	१५६	मर्मत	३३९०९७	३०७५२८५	

क्र.सं.	खानेपानी उपभोक्ता समिति/ आयोजनाको नाम	ठेगाना			मध्यवर्ती उपभोक्ता समिति	सेक्टर	अनुमति प्रदान गरेको मिति			लामान्वित घरघुरी संख्या	नयाँ / मर्मत	जी.पी. एस.		कैफियत
		जिल्ला	पालिका	वडा नं.			साल	महिना	गते			x	y	
१०	लुक्मी खोल्वा तथा झाँक्री दह खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	गोकर्णेश्वर	२	सुन्दरीजल शिवपुरी	सुन्दरीजल	२०८०	१२	१२	१०१	निर्माण/मर्मत	३४२९४५ ३४२८६७	३०७२०२० ३०७१९८७	
११	लिपिकोट खानेपानी व्यवस्थापन उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	बुढानील- कण्ठ	४	विष्णु चपली	पानीमुहान रेजपोस्ट	२०८०	१२	०९	७०	नयाँ	३३७१५७ ३३७१५८	३०७३७१९ ३०७३८८४	इन्टेक र मुहान सुरक्षार्थ पर्खाल निर्माण
१२	अल्लोरे खोला चिसापानी तोरीडाँडा भोगी सेतो पहिरो चाँपबोटे खानेपानी उपभोक्ता समिति	सिन्धुपा- ल्वोक	मेलम्ची	१	सिन्धु शिवपुरी	सुन्दरीजल	२०८०	१२	२३	२९०	निर्माण	४४३५०२६८	३०७५०६८	
१३	सिद्धि गणेश माध्यमिक विद्यालय	काठमाण्डौ	कागेश्वरी मनोहरा	१	मणिचुड कागेश्वरी	सुन्दरीजल	२०८०	१२	२३		मर्मत	२७४५४४४९३	८५२७१६३८६	
१४	महाकाल भैरव खानेपानी उपभोक्ता समाज	काठमाण्डौ	गोकर्णेश्वर	१	सुन्दरीजल शिवपुरी	सुन्दरीजल	२०८०	१२	२५		निर्माण	३४५०२६	३०७१८७६	
१५	सुन्दरीजद ७ र ८ खानेपानी तथा सरसफा- रङ्ग उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल	७ र ८	सुन्दरीजल शिवपुरी	सुन्दरीजल	२०८१	०१	१६		मर्मत	३४५२३१	३०७२७५२	
१६	पल्लोपाटी पाटीखेत खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	टोखा	१	बौडेश्वर महादेव	ढकालचौर	२०८१	०२	०१	४५	मर्मत	०३३४९०९	३०७६९३४	पुरानो पाइपला- इन हटाइ नया जडान
१७	नेपालथोक खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	तारकेश्वर	१	बौडेश्वर महादेव	ढकालचौर	२०८१	०२	०७	४०	निर्माण	०३३३८२५	३०७७२१९	
१८	छयुतेत काउलोथाना खानेपानी उपभोक्ता समिति	नुवाकोट	ककनी	२	ककनी ओखरपौवा	ढकालचौर	२०८१	०२	०७	३००	निर्माण	२७,८०४७२४५	८५,२८६६८२२	

क्र.सं.	खानेपानी उपभोक्ता समिति/ आयोजनाको नाम	ठेपाना			मध्यवर्ती उपभोक्ता समिति	सेक्टर	अनुमति प्रदान गरेको मिति			लाभान्वित घरधुरी संख्या	नयाँ / मर्मत	जी.पी. एस.		कैफियत
		जिल्ला	पालिका	वडा नं.			साल	महिना	गते			x	y	
१९	ककनी रानीपौवा बजार खानेपानी उपभोक्ता समिति	नुवाकोट	ककनी	४	ककनी ओखरपौवा	ढकालचौर	२०८१	०२	२२	११२३	मर्मत	२७.८१३५८५	८५.२८६४९७७३	
२०	महाकाल भैरव खानेपानी उपभोक्ता समाज	काठमाण्डौ	गोकर्णेश्वर	१	सुन्दरीजल शिवपुरी	सुन्दरीजल	२०८१	०२	२४	१००	मर्मत	०३४४९८७	३०७२२२९	पाइपलाइन जडान
२१	सेतुबन्ध जहानियाँ गाउँ खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	टोखा	१	बौडेधर महादेव	ढकालचौर	२०८१	०२	२७	१००	मर्मत	०३३५७२८	३०७६९००	
२२	सान्तारी ढकालगाउँ खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	कागेश्वरी मनोहरा	१	मणिचुड कागेश्वरी	सुन्दरीजल	२०८१	०३	१६	३००	निर्माण	०३४५५६५	३०७१८६८	१ इन्च
२३	चिसेनी बृहत खानेपानी उपभोक्ता समिति	काठमाण्डौ	बृहानील- कण्ठ	५	विष्णु चपली	पानीमुहान	२०८१	०३	१९		मर्मत			पाइपलाइन विस्तार म्याद थप

अनुसूची - ९

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जमा रहेका पदमार्गहरूको विवरण

क्र.सं.	मार्ग	पुग्न लाग्ने समय (पैदल)	कैफियत
१	पुरै अग्नि रेखा	५ दिन	शिवपुरी पर्वत श्रृङ्खला परिक्रमा
२	ककनी - जगात - शिवपुरी चुचुरो - चिसापानी	२ दिन	
३	पाँचमाने - तारकेश्वर - धौलेश्वर	४ घण्टा	
४	जगात - गुर्जे - लिपिकोट - विष्णुपादुका - पानीमुहान	६ घण्टा	
५	गुर्जे - डाँडागाउँ - विष्णुपादुका - ढोका भञ्ज्याङ - शिवपुरी	५ घण्टा	
६	लिपिकोट (बुढानिलकण्ठ) - विष्णुपादुका - ढोका भञ्ज्याङ - शिवपुरी	४ घण्टा	
७	लिपिकोट (बुढानिलकण्ठ) - विष्णुपादुका - पानीमुहान - नागी गुम्बा - सुन्दरीजल	६ घण्टा	
८	लिपिकोट (बुढानिलकण्ठ) - विष्णुपादुका - सिक्रे	५ घण्टा	
९	पानीमुहान - ढोका भञ्ज्याङ - सिक्रे	५ घण्टा	
१०	पानीमुहान - ढोका भञ्ज्याङ - शिवपुरी चुचुरो	४ घण्टा	
११	पानीमुहान - हेलिप्याङ - देउराली - बागद्वार - शिवपुरी	४ घण्टा	
१२	पानीमुहान - हेलिप्याङ - नागी गुम्बा - मुदेउराली - बागद्वार - शिवपुरी चुचुरो	४ घण्टा	
१३	सुन्दरीजल - मणिचुङ - धाप - चिसापानी	६ घण्टा	चिसापानी हुँदै
१४	सुन्दरीजल - मुखर्क - धाप - चिसापानी	५ घण्टा	गोल्फुभञ्ज्याङ कुटुमसाङ गोसाइकुण्ड वा हेलम्बु (लाम्ताङ राष्ट्रिय निकुञ्ज) जान सकिने
१५	सुन्दरीजल - मुखर्क - धाप - चिसापानी - चगाउँ - पाटेश्वारा - गुर्जे भञ्ज्याङ	३ दिन	
१६	फुलवारी गेट - रानीवन - जामाचो (नागार्जुन चुचुरो)	५ घण्टा	अग्नि रेखाको मार्ग
१७	फुलवारी गेट - जामाचो	३ घण्टा	
१८	मुङ्खु - छत्रेदेउराली - ऐनडाँडा - जामाचो	५ घण्टा	
१९	मुङ्खु - स्वाना गाउँ - छत्रेदेउराली	३ घण्टा	

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश गर्दा लाग्ने प्रवेश शुल्कको विवरण

नेपालको राजपत्र खण्ड ६८, काठमाडौं, असोज २९ गते, २०७५ साल (संख्या ३४) भाग ३ को सुचना अनुसार

Published in Nepal Gazettes Section 68, dated 15 October 2018, Number 34

राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश शुल्क सम्बन्धी विवरण (National Park Entry Fee)

क्र.सं.	विवरण	दस्तुर रु.	Rate (Rs.)
१.	राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रवेश दस्तुर (National Park Entry Fee), प्रति व्यक्ति/प्रति प्रवेश/प्रति दिन (Per Person/ Per Entry/Per Day)		
(क)	नेपाली नागरिक (Nepali Citizen)	१००।-	100.00
(ख)	सार्क मुलुकका नागरिक (SAARC Citizen)	६००।-	600.00
(ग)	सार्क बाहेक अन्य विदेशी नागरिक (Foreigners other than SAARC)	१०००।-	1000.00
२.	सवारी साधन दस्तुर (Vehicle Entry Fee), प्रति सवारी/प्रति पटक (Per Vehicles/ Per Times)		
(क)	सुविधा प्राप्त बाटोको लागि		
(अ)	सार्वजनिक यातायात, मिनि बस, माइक्रो बस, ट्याक्सी (Public Vehicles, Mini Bus, Micro Bus, Taxi)	३०।-	30.00
(आ)	ट्रक, मिनि ट्रक, ट्र्याक्टर, लरी (Truck, Mini Truck, Tractor, Lorry)	५०।-	50.00
(इ)	डोजर, रोलर, क्रेन आदि (Doser, Roller, Crane etc.)	७५।-	75.00
(ख)	सुविधा प्राप्त बाटो बाहेक अन्य बाटोका सवारी साधनको लागि (प्रवेश शुल्क बाहेक)		
(अ)	मोटरसाइकल, स्कुटर (Motorcycle, Scooter)	१५०।-	150.00
(आ)	निजी कार, जीप, भ्यान, ट्याक्सी (Private Car, Jeep, Van, Taxi)	३५०।-	350.00
(इ)	माइक्रो बस, मिनी ट्रक, बस, ट्रक (Micro Bus, Mini Truck, Bus, Truck)	५००।-	500.00
(ई)	वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतका कार्यालयहरु, कुटनीतिक नियोगका भण्डा भएका सवारी साधन, सुरक्षा निकायहरु, जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरु, वारुण यन्त्र र एम्बुलेन्स बाहेक सबै सरकारी संस्थान, गैर सरकारी संघ संस्थाका सवारी साधन	२५।-	25.00
(उ)	साईकल (Cycle) (प्रवेश शुल्क बाहेक), प्रति सवारी/प्रति पटक (Per Vehicles/ Per Times)		
(क)	नेपाली नागरिक (Nepali Citizen)	२०।-	20.00
(ख)	सार्क मुलुकका नागरिक (SAARC Citizen)	५०।-	50.00
(ग)	सार्क बाहेक अन्य विदेशी नागरिक (Foreigners other than SAARC)	१५०।-	150.00
३.	तालिम प्राप्त पञ्जिकृत गाईडले निकुञ्जभित्र गाईड सेवा उपलब्ध गराए वापत गाईड शुल्क (प्रति गाईड/प्रति प्रति वर्ष)	२,५००।-	2500.00
४.	सोत्तर तथा पातपतिङ्गर सङ्कलन (प्रति पूर्जा प्रति दिन)	१०।-	10.00
५.	साइकल दौड कार्यक्रम (प्रवेश शुल्क बाहेक), प्रति कार्यक्रम	५,०००।-	5000.00
६.	अल्ट्रा दौड कार्यक्रम (प्रवेश शुल्क बाहेक), प्रति कार्यक्रम	५,०००।-	5000.00

क्र.सं.	विवरण	दस्तुर रु.	Rate (Rs.)
७.	रक क्लाइम्बिङ (Rock Climbing) -प्रवेश शुल्क बाहेक, प्रति व्यक्ति/प्रति दिन (Per Person/Per day)		
(क)	नेपाली नागरिक (Nepali Citizen)	२५०/-	250.00
(ख)	सार्क मुलुकका नागरिक (SAARC Citizen)	५००/-	500.00
(ग)	सार्क बाहेक अन्य विदेशी नागरिक (Foreigners other than SAARC)	१०००/-	1000.00
८.	निकुञ्ज बाहिरका सुरक्षा निकाय र सरकारी संघ संस्थाको रक क्लाइम्बिङ प्रति कार्यक्रम	२,०००/-	2000.00
९.	व्यावसायिक जङ्गल ड्राइभ प्रति ट्रिप (प्रवेश शुल्क बाहेक)		
(क)	कार - ४ जना (ड्राइभर र गाईड बाहेक)	५००/-	500.00
(ख)	जीप - १० जना (ड्राइभर र गाईड बाहेक)	१,०००/-	1000.00

द्रष्टव्य :

- (क) उल्लिखित दरमा मूल्य अभिवृद्धि कर समावेश गरिएको छ ।
- (ख) रीतपूर्वकको प्रवेशपत्र बाहकलाई मात्र निकुञ्जभित्र प्रवेश गर्न दिइनेछ ।
- (ग) घरपालुवा जीवजन्तुलाई राष्ट्रिय निकुञ्जको सुविधा प्राप्त बाटोबाट लैजाँदा दस्तुर लाग्ने छैन ।
- (घ) गाईड शुल्क बुझाउने गाईडलाई निकुञ्ज प्रवेश शुल्क लाग्ने छैन ।
- (ङ) सुविधा प्राप्त बाटो बाहेक अन्यत्र निकुञ्जले कायम गरेको मापदण्ड बमोजिम ध्वनी तथा वायु प्रदूषण गर्ने सवारी साधनलाई प्रवेश उपलब्ध गराइने छैन ।
- (च) सुन्दरीजल-चिसापानी-नगरकोट जाने पर्यटकको हकमा सुन्दरीजलमा प्रवेश अनुमति लिएपछि भोलीपल्ट चिसापानीबाट नगरकोट जाँदा पुनः टिकट लिनु पर्ने छैन ।
- (छ) निजी विद्यालय,महाविद्यालय र विश्व विद्यालयको पत्रसहित विद्यार्थीहरुलाई निकुञ्जको अवलोकन भ्रमणमा ल्याउँदा लाग्ने प्रवेश शुल्कमा पचास प्रतिशत छुट दिइनेछ ।
- (ज) निकुञ्जभित्र सञ्चालन हुने साइकल दौड, अल्ट्रा दौड लगायतका कार्यक्रममा खेलाडी र कार्यक्रम आयोजकले प्रति व्यक्ति प्रवेश शुल्क समेत बुझाउनु पर्नेछ ।
- (झ) १० (दश) वर्ष मुनिका बालबालिका र ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई कुनै शुल्क लाग्ने छैन ।
- (ञ) मध्यवर्ती क्षेत्र भित्रका वन क्षेत्र वा ऐलानी पर्ति अतिक्रमण गरी बसि आएका वासिन्दाहरुलाई शुल्क र पानी प्रयोग गर्ने प्राथमिकतामा अग्राधिकार दिइने छैन ।
- (ट) सुविधा प्राप्त बाटोमा निजी मोटरसाइकल, कार,जीप र आकस्मिक सेवाका एम्बुलेन्स,वारुणयन्त्र जस्ता सवारी साधनमा कुनै दस्तुर लाग्ने छैन ।

अध्ययन अनुमति प्रदान गरिएको विवरण

S.N.	Researcher	Email ID	Phone No.	Research Topic
1	Jun Shapkota	Shapkota.jun@gmail.com	9843456000	Assessment of the Effect of Tree Variables on Soil Organic Carbon in Shivapuri Nagarjun National Park, Nepal
2	Karna Bahadur Batala	karnabatala67@gmail.com	9866827610	Assessment of Loss and Damage Caused by Wild Animal in Gurjebhanjung Bufferzone User Committee and Adaptive Measures
3	Madan Subedi	msubedi@afu.edu.np	9846224000	Assessment of groundhopper(Orthoptera: Tetrigidae) species diversity of Shivapuri Nagarjun National Park
4	Ganga Pudasaini	gangapudasaini886@gmail.com	9843655673	Human Wildlife Conflict in Mulkharkha of Shivapuri-Nagarjun National Park, Nepal
5	Prabha Mishra	mishraprabha@gmail.com	9816697856	Assessment of Spring Water Quality and Aquatic Diversity in Kathmandu District, Nepal
6	Sunita Luitel and Team	sunitaluitel0118@gmail.com	9842931183	Effect of Forest Fire on Soil Organic Carbon and other Selected Soil Properties in Different Seasons in Shivapuri- Nagarjun National Park
7	Pramila Dhukhwa	woobinapramila@gmail.com	9866297597	Taxonomy and species distribution modelling of Taxus Mairei in Nepal Himalaya
8	Bijaya Raj Paudyal	bijayarajpaudyal711@gmail.com	9841550066	Impact of anthropogenic disturbances on plant diversity and regeneration dynamics: A case from middle mountain of Nepal
9	Shila Acharya	acharyashila2019@gmail.com	9861200900	Study on human wildlife conflict and its impact on the livelihood of rural communities of Ichangu Narayan
10	Rojina Khanal	rojinakhanal1364@gmail.com	9865987408	Variation of soil carbon dioxide emission on burnt and unburnt forest stands of Shivapuri Nagarjun National Park, Nepal
11	Anup Khanal	anup.khanal@ics.com.np	9851198185	Installation of Landslide monitoring and early warning system and data collection
12	Bhawana Basyal	Basyalbhawana77@gmail.com	9860139496	Valuation of ecosystem services and linking them to community Livelihood in Shivapuri Nagarjun National Park

S.N.	Researcher	Email ID	Phone No.	Research Topic
13	Rebica Kunwar	8Rebicakunwar@gmail.com	9840187395	Diversity of Rodents and Shrews in Shivapuri National Park
14	Smriti Timala	smritee.timala@gmail.com	9864570195	Distribution, Availability and Utilization of Non Timber Forest Products
15	Pratik Shrestha and Team	pratikshrestha2055@gmail.com	9801841440	Ecological health assessment of Bagmati river basin using citizen science concept
16	John Kevin Moulton	jmoulton@utk.edu		Determination of Species Diversity of Dixiadae in Nepal
17	Tilak Thapamagar	tilakmagarj@gmail.com	9851244997	Factors influencing the spatial ecology of Leopard in Shivapuri Nagarjun National Park, Nepal
18	Asmita Regmi	regmiasmita091@gmail.com	9840128894	Assessment of carbon stock of Shivapuri Nagarjun National Park(A case study of SNNP, Nepal)
19	Sabina Thapa Raut	Thapasabina130@gmail.com	9841785760	Plant diversity and productivity in relation to soil quality in forest ecosystem of mid-hills, Nepal
20	Binaya Ghimire	binayaghimire132@gmail.com	9847225154	Response of Avifaunal Community towards Disturbance Gradient in an Urban Landscape

अनुसूची - १२

मध्यवर्ती सामुदायिक वनहरुको विवरण

सि.नं.	मध्यवर्ती सामुदायिक वन	हाल ठेगाना	जिल्ला	उपभोक्ता समिति	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसङ्ख्या	कार्य योजनाको अवधि	कैफियत
१	पञ्चकन्या	बुढानिलकण्ठ न.पा. २	काठमाण्डौ	विष्णु चपली	६३.७६	१७८	८५३	आ.व २०७५/२०७६ देखि २०७९/०८०	
२	च्यानडाँडा	बुढानिलकण्ठ न.पा. २	काठमाण्डौ	विष्णु चपली	४.२१	५६	३३९	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
३	आइतबारे	बुढानिलकण्ठ न.पा. ३ र ५, चिसेनी	काठमाण्डौ	विष्णु चपली	१४.४९	१०१	४६५	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
४	डुकुर्नीदेवी	बुढानिलकण्ठ न.पा. १, तौलुङ्ग	काठमाण्डौ	विष्णु चपली	६.०४	८५	३४०	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
५	देउराली महिला	शिवपुरी गा.पा. ४	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	२.६२	३१	९८	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
६	सिमपाखा	शिवपुरी गा.पा. ४	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	२.६२	३१	१७८	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
७	स्यालपिन ढाँपाखा	शिवपुरी गा.पा. ४	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	९.५४	५४	३४९	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
८	च्यानडाँडा	शिवपुरी गा.पा. ४	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	१.५७	३२	२२२	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
९	बासिडाँडा	शिवपुरी गा.पा. ४	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	६.४६	६७	३५१	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
१०	सप्तकन्या	शिवपुरी गा.पा. ७,	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	९.४७	९१	६०६	आ.व २०७५/०७६ देखि २०७९/०८०	
११	ग्रामिण चढुढेदी	शिवपुरी गा.पा. ७	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	१५.८२	६१	३३५	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
१२	कालिका कुम्भेश्वरी	शिवपुरी गा.पा. ८	नुवाकोट	गुर्जेभञ्ज्याङ	१२१.२६	६७	४५८	आ.व २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३	
१३	मुड्खु सिर्जनशिल	तारकेश्वर न.पा. ५	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	३.४७	२७	१५८	आ.व २०७५/०७६ देखि २०७९/०८०	
१४	सिमलको पाखा	तारकेश्वर न.पा. ५, विचारीथोक	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	७.५	१०७	५६४	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	

सि.नं.	मध्यवर्ती सामुदायिक वन	हाल ठेगाना	जिल्ला	उपभोक्ता समिति	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसङ्ख्या	कार्य योजनाको अवधि	कैफियत
१५	खोरिया पाखा स्याउली त्याउली	तारकेश्वर न.पा.५, आठमाइल	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	३.५१	४०	२१४	आ.व २०७५/०७६ देखि २०७९/०८०	
१६	मरुवा पाखा	तारकेश्वर न.पा.३	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	५.३	७१	३६४	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
१७	सालकोट	तारकेश्वर न.पा.३,	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	२.७.१४	७०	५६३	आ.व २०७५/०७६ देखि २०७९/०८०	
१८	थाना गढी	तारकेश्वर न.पा.३	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	३	४८	२२०	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
१९	ठाडोपाखा	तारकेश्वर न.पा.३	काठमाण्डौ	गोलढुङ्गा जितपुर	२.८७८	८२	४११	आ.व २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३	
२०	देविस्थान सिमडाँडा	तारकेश्वर न.पा.२	काठमाण्डौ	बौडेश्वर महादेव	२५.३९	१९०	१०५०	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
२१	ईचंगुनारायण	नागार्जुन न.पा. ३	काठमाण्डौ	ईचंगुनारायण	११.९२	६६	२८०	आ.व २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३	
२२	जुगेखोला	नागार्जुन न.पा.३	काठमाण्डौ	ईचंगुनारायण	३.२८	९८	४३९	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
२३	हरियाली	शंखरापुर न.पा.८	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	११.५	९८	४४१	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
२४	मणिलिङगेश्वर	शंखरापुर न.पा.८	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	१४.४	११५	६९०	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
२५	लुमाइदेवी	शंखरापुर न.पा.८	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	१.३०२	९०	४५८	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
२६	लप्सौरा	शंखरापुर न.पा.४	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	३१.४२	११४	४५८	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
२७	रात्माटे	शंखरापुर न.पा. ४	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	३३.०८	१३३	४८८	आ.व २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१	
२८	सेतोभूमिस्थान	शंखरापुर न.पा.१,२,३,४	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	३९.४५	१४८	७९८	आ.व २०८०/८१ देखि २०८४/२०८५	
२९	बाटुली	शंखरापुर न.पा.४	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	७.३७	८७	४२६	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
३०	मकैचौर	कागेश्वरी मनाहरा न.पा. १	काठमाण्डौ	मणिचुड कागेश्वरी	९.३६७	३८	१६४	आ.व २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
३१	घोड्याडपाखा	मेलम्ची न.पा.३	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	१३.८३	५०	३४३	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
३२	लामो सुमारा	मेलम्ची न.पा.१	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	११.३७	२१	१०५	आ.व. २०७७/०७८ देखि २०८१/०८२ सम्म	
३३	भुमेस्थान	मेलम्ची न.पा.१	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	०.७६	१०३	५५१	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	

सि.नं.	मध्यवर्ती सामुदायिक वन	हाल ठेगाना	जिल्ला	उपभोक्ता समिति	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसङ्ख्या	कार्य योजनाको अवधि	कैफियत
३४	मानेडाँडा	मेलम्ची न.पा.२	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	१.४४	१४६	७५५	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
३५	चौतारी डाडा महिला	मेलम्ची, न.पा.३	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	४.२९५	७५	३७५	आ.व. २०७७/०७८ देखि २०८१/०८२ सम्म	
३६	धापाकाल्लो	मेलम्ची न.पा. २	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	५.२१	५४	३४९	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
३७	पातलगुफा सिमथलो	मेलम्ची, न.पा.१	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	५.४७	८०	४१०	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
३८	चौतारीडाडा काडोखोरीया	मेलम्ची, न.पा.१	सिन्धुपाल्चोक	सिन्धु शिवपुरी	७.८७९	५५	२७५	आ.व. २०७७/०७८ देखि २०८१/०८२ सम्म	
३९	तीनडाँडा महिला	गोकर्णेश्वर-३, तारेभिर	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल शिवपुरी	७.३९	१६	११३	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/८१ सम्म	
४०	आहालडाँडा चियानडाँडा	गोकर्णेश्वर-३, तारेभिर	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल शिवपुरी	५.२७	३३	१३१	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
४१	बाटुले सिम	गोकर्णेश्वर-३, तारेभिर	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल शिवपुरी	५.६५	२४	११५	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/८१ सम्म	
४२	दिदीबहिनी ढुङ्गा	गोकर्णेश्वर-३, तारेभिर	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल शिवपुरी	१.८१	२३	१२०	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
४३	चिसापानी भित्ता	गोकर्णेश्वर -३, बालुवा	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल शिवपुरी	२.२२	१५	१५०	आ.व. २०७७/०७८ देखि २०८१/०८२ सम्म	
४४	भण्डारी कुलायन	गोकर्णेश्वर-२, पाखाचोक	काठमाण्डौ	सुन्दरीजल शिवपुरी	४.१२	६७	२६४	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४/२०८५	
४५	खानीखोला चियानडाँडा	ककनी गा.पा.२	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	३७.९९	९१	५१२	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	
४६	शिरादेवी	ककनी गा.पा.५	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	१६२	१८०	४९७	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	
४७	नागचा	ककनी गा.पा.१	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	९	२३३	१३८५	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	
४८	बाह्रमाइल एकता	ककनी गा.पा.१	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	८.३१	५९	२९८	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
४९	महालक्ष्मी	ककनी गा.पा.१	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	५	१५०	१०१५	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	
५०	हावेली	ककनी गा.पा.२	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	२९.५	११९	६२३	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	
५१	ककनी घमाईलो पा(नीघाट	ककनी गा.पा.५	नुवाकोट	ककनी ओखरपौवा	११.१५	८९	४३२	आ.व. २०७६/०७७ देखि २०८०/०८१ सम्म	

सि.नं.	मध्यवर्ती सामुदायिक वन	हाल ठेगाना	जिल्ला	उपभोक्ता समिति	क्षेत्रफल (हे.)	घरधुरी	जनसङ्ख्या	कार्य योजनाको अवधि	कैफियत
५२	उमागाउँ	नागार्जुन न.पा. ६	काठमाण्डौ	छत्रेदेउराली रामकोट भिमदुङ्गा	३.५	५२	२२३	आ.व. २०७६/०७७ देखी २०८०/०८१ सम्म	
५३	घट्टेखोला	नागार्जुन न.पा. ८	काठमाण्डौ	छत्रेदेउराली रामकोट भिमदुङ्गा	४	३०	२०२	आ.व. २०७६/०७७ देखी २०८०/०८१ सम्म	
५४	महेश नारायण सल्लावारी	धुनिवेशी न.पा. १	धादिङ्ग	छत्रेदेउराली रामकोट भिमदुङ्गा	१८.९१	७६	५०३	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४÷२०८५	
५५	दमदमे महेश नारायण	नागार्जुन न.पा. ८	काठमाण्डौ	छत्रेदेउराली रामकोट भिमदुङ्गा	२०.८८	३४	१६०	आ.व. २०७५/०७६ देखी २०७९/२०८० सम्म	
५६	गोरखकाली	धुनिवेशी न.पा. १	काठमाण्डौ	छत्रेदेउराली रामकोट भिमदुङ्गा	१३.८	३७	३६१	आ.व. २०७५/०७६ देखी २०७९/०८० सम्म	
५७	परगौपाखा	शिवपुरी गा.पा. २	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	५.३२	५२	२६०	आ.व. २०७५/०७६ देखी २०७९/०८० सम्म	
५८	चिपागांग मुडसेवागांगा	शिवपुरी गा.पा. १	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	२४.७५	९०	२१०	आ.व. २०७६/०७७ देखी २०८०/०८१ सम्म	
५९	लखेश्वरी	शिवपुरी गा.पा. ३	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	७.३४५	२६	१६०	आ.व. २०७६/०७७ देखी २०८०/०८१ सम्म	
६०	फुम्मारिल्वा	शिवपुरी गा.पा. १	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	१९.४३	६२	३१३	आ.व. २०८०/२०८१ देखि २०८४÷२०८५	
६१	राइमेन चिसापानी	शिवपुरी १, तलाखु	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	८.२१	९३	४७५	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
६२	बुद्ध भूमि	शिवपुरी २, छाप	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	३.५४	५५	२८३	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
६३	धाडपा ब्रामाई खोला	शिवपुरी १, तलाखु	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	६.२४	६१	३५९	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
६४	घट्टे डाँडा कुलो पराङ	शिवपुरी २, छाप	नुवाकोट	शिवपुरी चिसापानी	१.७३	३२	१६१	आ.व. २०७८/०७९ देखि २०८२/०८३ सम्म	
६५	थाडोपाखा	तारकेश्वर ३ मुड्खु	काठमाण्डौ		१०.६३	६६	३३०	आ.व. २०८०÷(०)८१ देखि २०८४÷२०८५	
जम्मा					११३७.३२	४९२५	२५५९८		

राष्ट्रिय सभा, राष्ट्रिय सरोकार समितिका माननीयहरुबाट
निकुञ्ज संरक्षण सम्बन्धी अन्तक्रिया

मध्यवर्ती उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुबाट
पर्सो राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रको अवलोकन भ्रमण

राष्ट्रिय सभा, राष्ट्रिय सरोकार समितिका माननीयहरुबाट
निकुञ्ज भ्रमण

निकुञ्ज तथा नेपाली सेना भवानीदल गणका
पदाधिकारीहरुबीच संरक्षण सम्बन्धी समन्वय बैठक

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय

पानीमुहान, बुढानीलकण्ठ, काठमाण्डौ

फोन नं. ०१-४३७०३१५

ईमेल: snnp.gov@gmail.com

वेबसाईट: www.snnp.gov.np